З А Т В Е Р Д Ж Е Н О
Директорка Державного науково-методичного центру змісту культурно-мистецької освіти

_____ Марина БРИЛЬ

«28» листопада 2025 р.

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР
ЗМІСТУ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

МУЗИЧНА СКРИНЬКА

Навчальний посібник
для елементарного підрівня початкової мистецької освіти

Київ – 2025

Укладачки:

Г. М. Піщейко викладачка Дитячої школи мистецтв № 4 Дарницького району м. Києва, спеціалістка вищої категорії, викладачка-методистка

І. М. Барінова-Морєва викладачка Київського державного музичного ліцею імені М. В. Лисенка, спеціалістка вищої категорії, викладачка-методистка, заслужена працівниця культури України

Рецензентки:

Р. П. Загорська завідувачка фортепіанним відділом, викладачка Школи джазового та естрадного мистецтв Дніпровського району міста Києва, спеціалістка вищої категорії, викладачка-методистка

Л. М. Ковтюх завідувачка, професорка кафедри виконавських дисциплін № 1 Київської муніципальної академії музики імені Р. М. Глієра, доцентка, заслужена діячка мистецтв України

О. В. Марценківська проректорка з науково-педагогічної роботи по організації освітнього процесу Київської муніципальної академії музики імені Р. М. Глієра, доцентка, кандидатка мистецтвознавства

Відповідальна
за випуск: А. Г. Полещук

Рекомендовано
на засіданні методичного об'єднання викладачів
Дитячої школи мистецтв № 4
Дарницького району м. Києва
(протокол № 02 від 11 листопада 2020 р.)
© Піщейко Г. М., Барінова-Морєва І. М., 2025 р.
© Державний науково-методичний центр
змісту культурно-мистецької освіти, 2025 р.

Г. Піщейко
І. Барінова-Морєва

Музична скринька

Частина 1

Ілюстрації Марії Варчук

Методичні рекомендації

Даний навчальний посібник призначений для учнів мистецьких шкіл, які навчаються перший рік у класі фортепіано. Він може використовуватися викладачами як навчальний матеріал відповідно до Типової навчальної програми з навчальної дисципліни «Музичний інструмент фортепіано» елементарного підрівня початкової мистецької освіти / укл.: Браунер О. Ф., Загорська Р. П., Кіселичник О. Л., Кочевенко Л. І., Кравчук О. В., Омельченко Ю. Є., 2019. 22 с.

Під час роботи над посібником автори мали перед собою дві мети:

- для **викладача** – надати приклади музичного матеріалу для опанування учнями навичок гри та засвоєння правил нотної грамоти;

- для **учня** - допомогти вирішити складне пізнавальне завдання – уявити що він бачить на нотному стані, зокрема зрозуміти як водночас дивитися в ноти і на клавіатуру інструмента та уявляти як звучить «нотний малюнок».

Особливість посібника – добірка авторських музичних творів з україномовними віршами для дітей. У ньому використовується двустороння форма розміщення матеріалу на кожному розвороті:

- з правого боку – навчальний матеріал для опрацювання і набуття практичних навичок;

- з лівого боку (з лініями нотного стану) «сторінка для учня»: сторінка, на якій він може виконувати домашні завдання. Вони запропоновані авторами збірки або викладачем самостійно. Одним з таких завдань можуть бути вправи творчого характеру.

Сподіваємось, що такий розподіл матеріалу буде мотивувати учнів до систематичної пізнавальної активності, пошуку відповіді на поставлені запитання, що буде ознакою більш

усвідомленого процесу навчання.

Важливо розуміти, що донотний період може бути швидкоплинним, або може затягнутись, а може йти паралельно з опануванням нотної грамоти. Це залежить від ступеня підготовки та віку учня.

Викладачеві важливо слідкувати за тим, щоб в кожній новій п'єсі учень, який розпочинає вивчати нотні позначення в ній, розумів, як за їх допомогою записується музика. Учням з перших сторінок збірки слід пояснити, що нота з білою головкою («біла» нота) – довга, нота з чорною головкою («чорна») – коротка, пов'язуючи це з ритмом віршів в дитячих п'єсах. Момент переходу від такого сприйняття тривалості музичного звука до «професійного» (𝅗𝅥 – половинка, ♩ – чверть) є достатньо індивідуальним.

Викладач поступово формує навички юного музиканта, а саме:

1. **розуміння** сюжету, жанру (пісня, танець, марш) та форми п'єси;

2. **навичку чути** так, ніби віднайшов свій «внутрішній голос», який може співати, «розмовляти» звуками, що дасть змогу з часом уявляти багатоголосну фактуру музичного твору;

3. **навчання уявленню** «звучання наперед» для того, щоб грати без зупинок за допомогою поєднання ритму віршів і мелодії.

Викладачеві під час уроків на початковому періоді навчання слід зосередитись на:

– заохоченні учня до запитань: які нові позначення він помічає у нотному тексті;

– нагадуванні, що на клавіатурі високі звуки розташовуються праворуч, а низькі – ліворуч. А в нотному тексті, відповідно – вгорі та внизу;

– наданні та перевірці домашнього завдання, що включає необхідність записувати нотний текст. Це стимулює розвиток основної навички виконання музики по нотах: «бачу-чую-граю»,

а у майбутньому – формування навички грамотного читання з листа.

Також під час уроку викладачеві треба намагатися побудувати роботу так, щоб учень самостійно або із допомогою вчителя міг:

– заспівати мелодію, яку вивчає;

– визначити характер та темп п'єси, яку грає (або слухає);

– віднайти в нотному тексті головну ноту твору, а згодом визначити його лад;

– створити різні творчі вправи для знайомства з різною силою та характером дотику до клавіш, пов'язуючи їх зі змістовним та емоційним забарвленням;

– поступово сформувати аплікатурні принципи у зв'язці з упізнаванням інтервалів (у подальшому – акордів та арпеджіо);

– перевірити, чи зручно грати тими технічними прийомами, що запропоновані.

Номери п'єс з першого по вісімнадцятий можна використовувати як окремий дидактичний матеріал для опанування компетентностей, передбачених у навчальних модулях № 1 – 4 Типової навчальної програми з навчальної дисципліни «Музичний інструмент фортепіано» елементарного підрівня початкової мистецької освіти. Низка п'єс слугує своєрідним «містком» до модулів № 5 – 7.

Наступна таблиця надає викладачу можливість зорієнтуватися, до якого з навчальних модулів може бути запропонована кожна п'єса.

Номер п’єси	Методичні рекомендації	Навчальні модулі
1, 2, 5	Допомагаємо учню відчути метро-ритмічну структуру за допомогою віршів, що стимулюють до виконання без зупинок.	1
3	Знайомимо з поняттям «динаміка» через практичне відчуття різної сили звучання та дотику до клавіш.	1
4	Формуємо аплікатурні принципи для лівої та правої руки: ноти у тексті поспіль – пальці на клавіатурі поспіль, ноти через клавішу - гра через палець. Пропонуємо записати цю пісеньку так, щоб можна було зіграти її однією рукою (правою або лівою) та визначити, якими пальцями.	2
6	Підбираємо пісню від усіх білих клавіш у такій послідовності: «до», «соль», «ре», «ля», «мі», «сі». Таким чином знайомимо учня з поняттями «дієз» та «бемоль» в грі. Пропонуємо записати цю мелодію від будь-якої ноти.	3
7	Запитуємо про настрій пісеньки (весело – мажор, сумно – мінор) та пропонуємо зіграти її в протилежному настрої. Записуємо мелодію «сумної сороки» та визначаємо її динаміку.	2
8	Звертаємо увагу учня на появу знаків біля ключа для визначення тональності і пояснюємо, що пісенька починається й «тримається» навколо ноти «ре», тому її основна тональність - «ре мажор».	2
9	Знайомимо з записом тексту на двох нотних станах. Пропонуємо учню записати цю пісню на одному нотному стані для кращого засвоєння навичок запису нотного тексту.	2
10	Пропонуємо зіграти другу половину пісні на октаву вище, нагадуючи, що «скрипкові», тобто високі ноти, на клавіатурі знаходяться праворуч.	2
11	Звертаємо увагу на прийом виконання (штрих) двох останніх тактів. *Staccato* – це «танцювальний» штрих, тому останні такти будуть співзвучні зі словами п’єси.	2

Номер п’єси	Методичні рекомендації	Навчальні модулі
12	Даємо завдання написати нотами мелодію п’єси на одному рядку та всі інтервали вгору і вниз.	3
13	Прислухаємось до інтервалів у лізі. Лагідний характер мелодії дозволяє не тільки правильно виконати технічний прийом «дві ноти під лігою», а й дослухати другу ноту.	3
14	Пояснюємо, що друга нота наприкінці ліги виконується тільки кінчиком пальця. Слухаємо, щоб кінець ліги був коротким та легким.	3
15	Пояснюємо, що повторення маленького шматочка мелодії називається «секвенція», намагаємось грати секвенційні ланцюжки різними руками, підбираючи зручні пальці.	5
16	Знайомимось з «вісімками» і звертаємо увагу на подальше ретельне розпізнавання цих нот. Пропонуємо записати цю п’єсу вісімками з «хвостиками».	2
17	Знайомимось з позначкою переходу на октаву нижче. Намагаємось виконати п’ятипальцевий хід у правій руці різними штрихами, використовуючи індивідуальні можливості учня. Даємо завдання підібрати цю п’єсу, починаючи від усіх білих клавіш.	2, 3
18	Звертаємо увагу учня на появу пауз в тексті. Важливо, щоб він/вона у своїх паузах слухав/слухала мелодію в акомпанементі викладача. Пропонуємо під час уроку заспівати мелодію, починаючи від інших нот, а вдома записати і зіграти її від «ре» .	3, 4
19	Нагадуємо про аплікатурні правила: ноти у тексті поспіль – пальці на клавіатурі поспіль. Звертаємо увагу, що в п’єсі пальці правої та лівої рук на клавіатурі розташовані дзеркально.	2

Номер п'єси	Методичні рекомендації	Навчальні модулі
20	Звертаємо увагу на появу «довгої» ноти, що звучить два такти. Під час її звучання учень має слухати, що грає викладач.	3
21	Знайомимось з позначкою переходу на октаву вище. Звертаємо увагу на перехрест рук та появу позначки «акценти».	2, 3
22	Привертаємо увагу до великої кількості позначених у тексті штрихів (*staccato, legato, tenuto)*.	5
23	Нагадуємо про «танцювальний» штрих *staccato*. Пропонуємо порівняти виконання ліги в п'єсах №22 та №23.	2
24	Знайомимось з басовим ключем. Слухаємо, як квінта в попередньому такті переходить в октаву у наступному. Граємо разом з учнем: учень – партію лівої руки, викладач – правої. Пропонуємо записати партію лівої руки від ноти «соль».	3
25	Звертаємо увагу на дві фрази, які починаються однаково, але мають різні закінчення, а саме: наприкінці перших чотирьох тактів мелодія рухається вниз до «фа» першої октави, а закінчення всієї пісеньки відбувається на «фа» другої октави. У зв'язку з цим показуємо, що перша фраза побудована на 5-ти пальцевій аплікатурі, а друга є її варіантом.	4, 5
26	Пропонуємо у такті №7 послухати, як звучить гармонія з нотою «соль», а потім – з нотою «сі» у лівій руці. Надалі учень/учениця обирає варіант, який сподобався найбільше, й виконує його. Даємо завдання знайти в п'єсі октаву, в якій слон буде маленьким, і таку - у якій великим.	2, 3, 4, 5

Номер п'єси	Методичні рекомендації	Навчальні модулі
27	Тренуємо вміння дослуховувати звуки. Пропонуємо заспівати вголос.	4, 5
28	Знайомимось з поняттям «паралельні тональності». Паралельні тональності – це як брат і сестра: знаки однакові, а настрій різний.	4, 5
29	Даємо послухати інтервали в 3 та 4 тактах, робимо їх розбір. Граємо п'єсу, починаючи від усіх білих клавіш. Пропонуємо у цих тактах обрати, якою рукою грати ноту «ре».	3, 4, 5
30	Пропонуємо творче завдання: самостійно розставити динамічні відтінки та штрихи.	4, 5
31	Розповідаємо, для чого потрібна права педаль у цій п'єсі.	7
32	Привертаємо слухову увагу учня до «хороводу» 8-х, які звучать у партії викладача. Даємо домашнє завдання: підібрати та спробувати записати цю п'єсу від «до#».	5
33, 34	Звертаємо увагу, що один і той самий нотний текст може звучати по-різному за рахунок зміни штрихів. У №33 з'являється елемент поліфонії: вчимо чути, як під час звучання довгої ноти в одному голосі (правій руці), починається інший голос (у лівій).	6
35, 36, 37	Пропонуємо приклад, як мелодія перетворюється на ансамбль за допомогою ще одного голосу. Звертаємо увагу, що інша аплікатура та розподіл рук у партії правої руки вимагає особливої уваги до виконання штрихів.	4

1. Водограй

Г. Піщейко

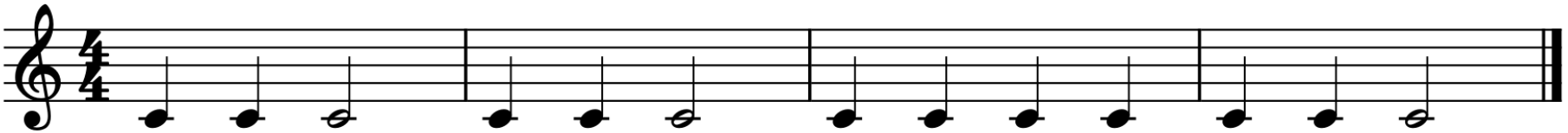

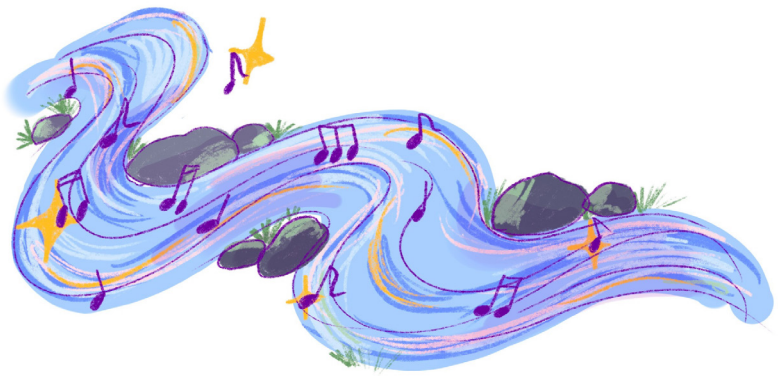

Ноту ДО зустрічай,
Лине звуків водограй.

Г. Піщейко

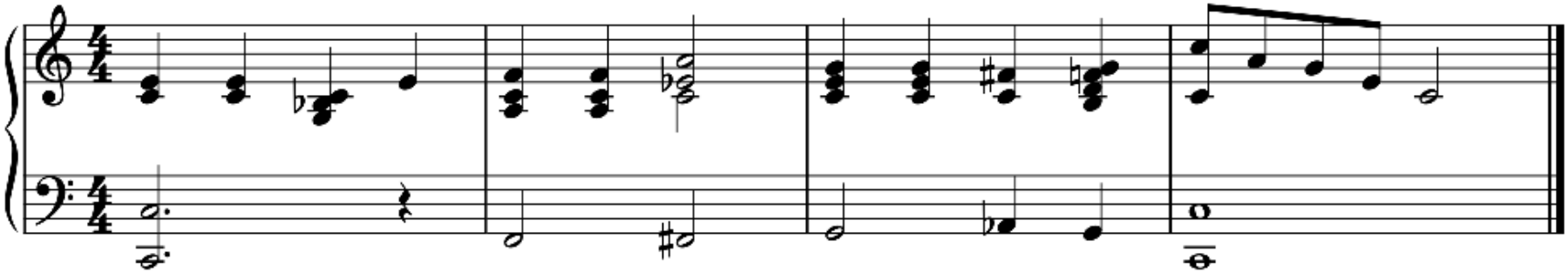

2. У садку

Г. Піщейко

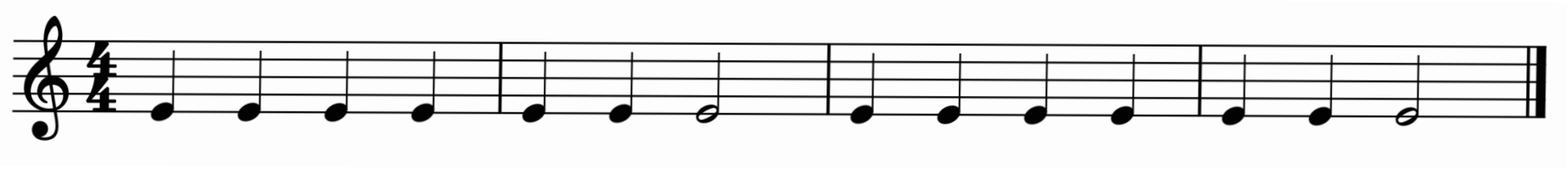

Нота МІ у сад пішла
І ромашку там знайшла.

Г. Піщейко

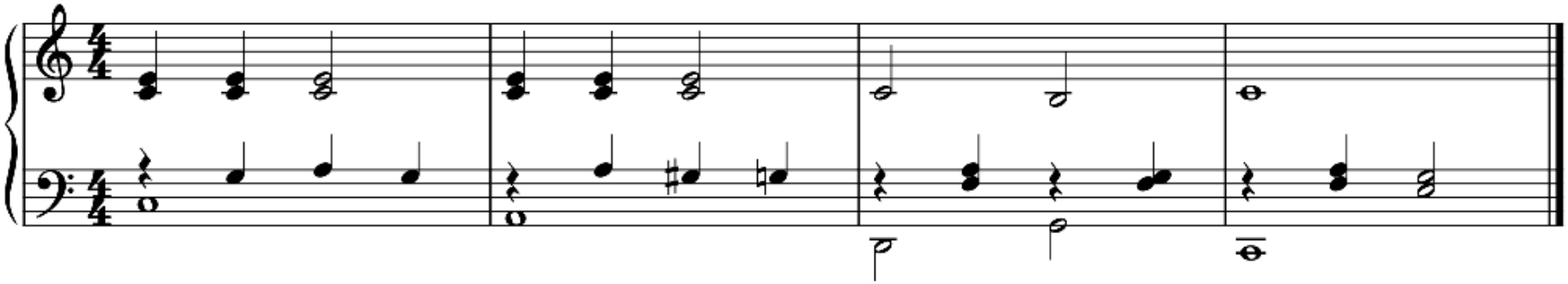

3. Колискова

Г. Піщейко

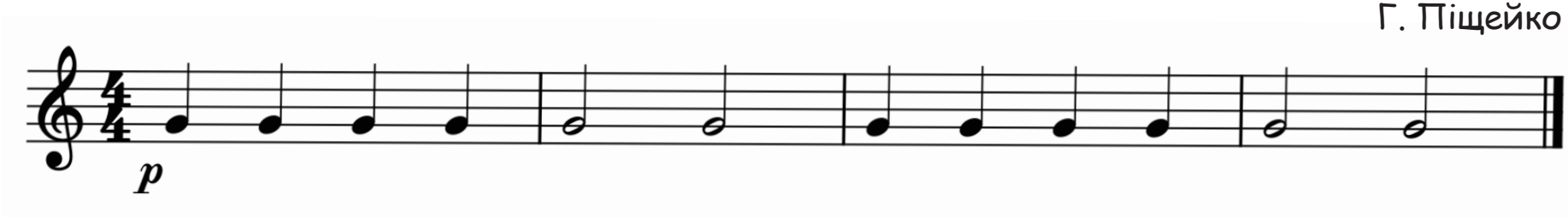

Баю-баю-баю,
Ноту СОЛЬ співаю.

Г. Піщейко

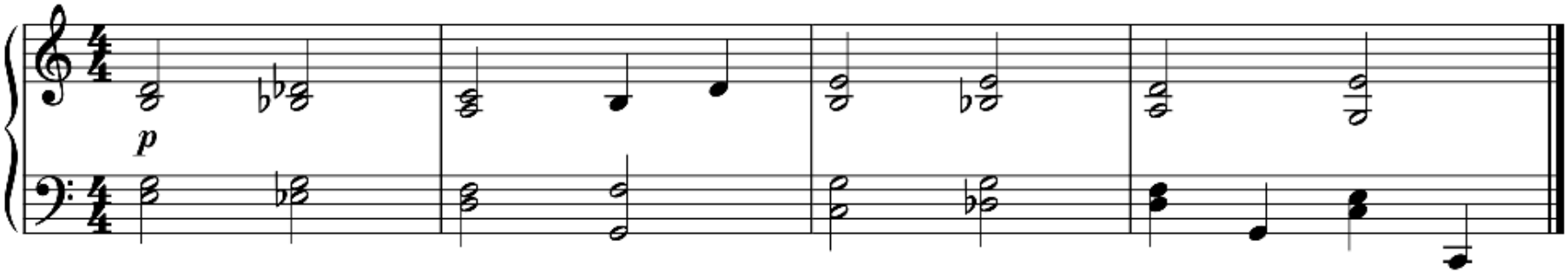

4. Дощик

Г. Піщейко

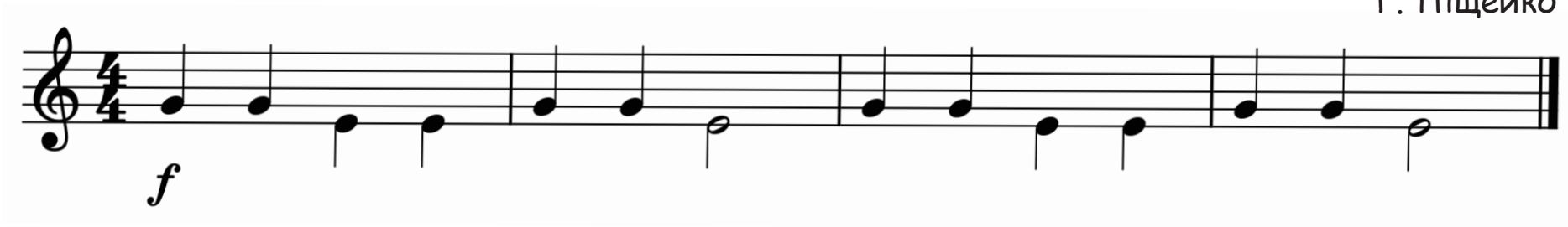

Лугом дощик пробігав,
Жабенятко налякав.

Г. Маніва

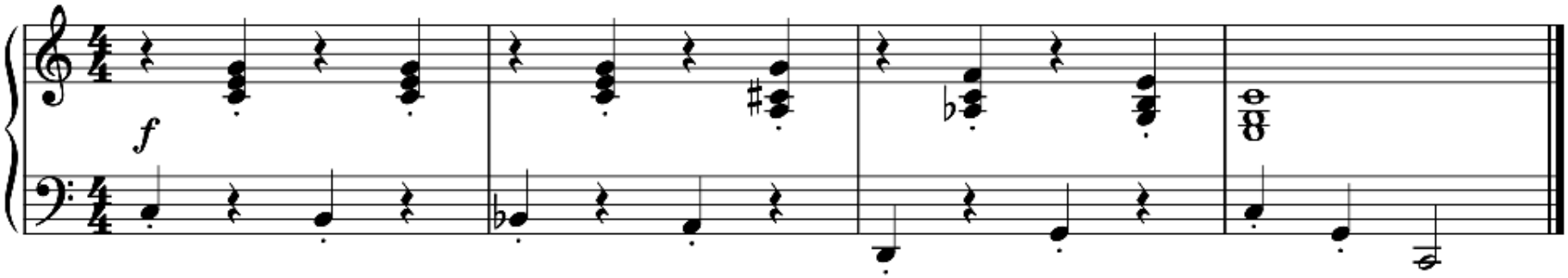

5. Пташка «Ре»

Г. Піщейко

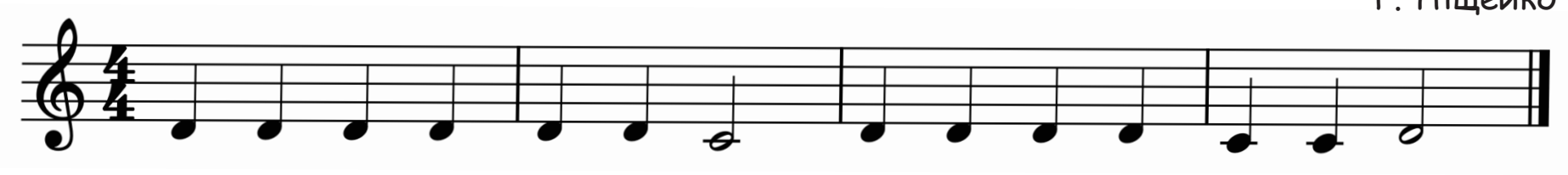

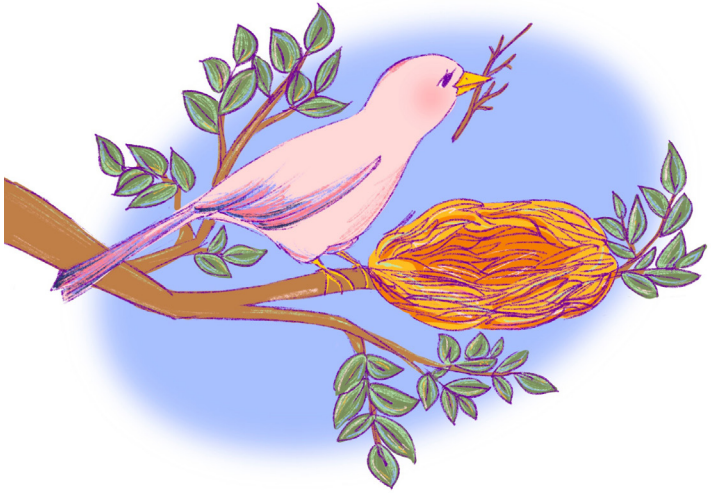

Пташка РЕ - сестричка ДО,
Вище в'є своє гніздо.

Г. Піщейко

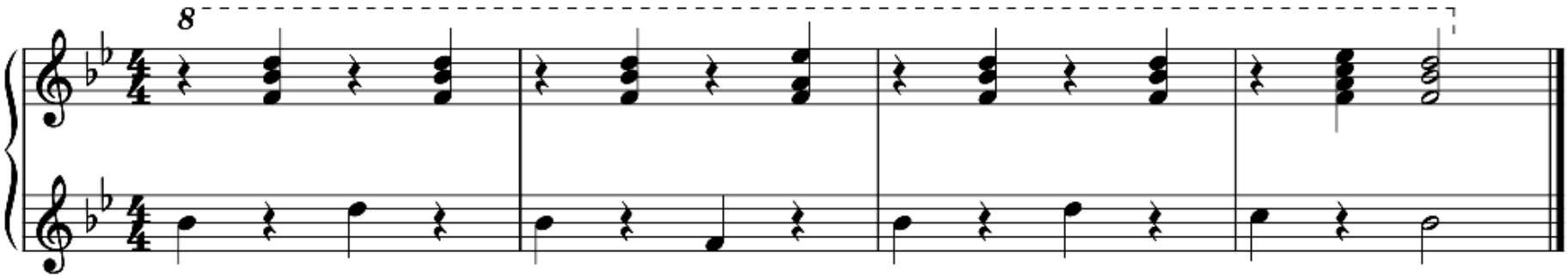

6. Наш дідок

Г. Піщейко

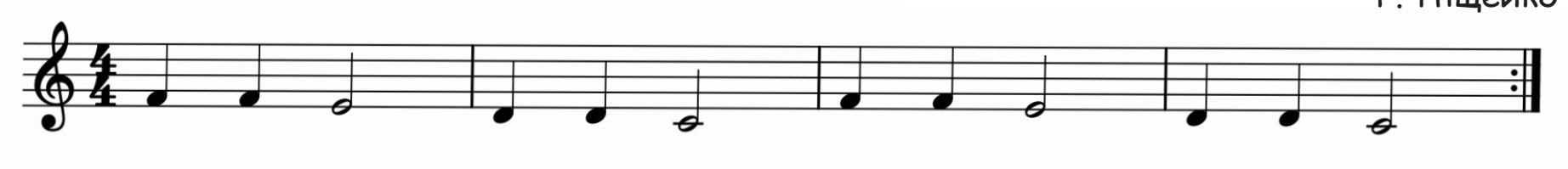

Наш дідок, наш дідок
Натягнув кожушок.
Він до лісу пішов
Та грибочки знайшов.

Г. Піщейко

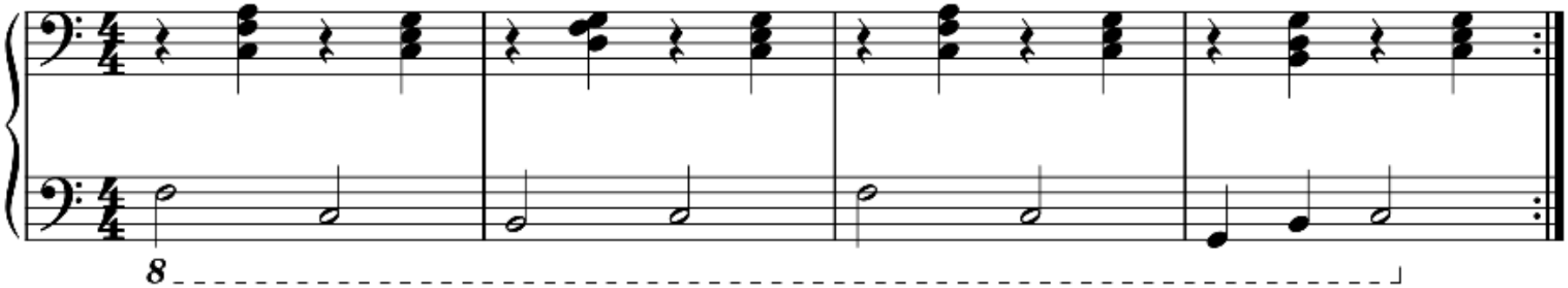

7. Сорока

(скоромовка, український фольклор)

Г. Піщейко

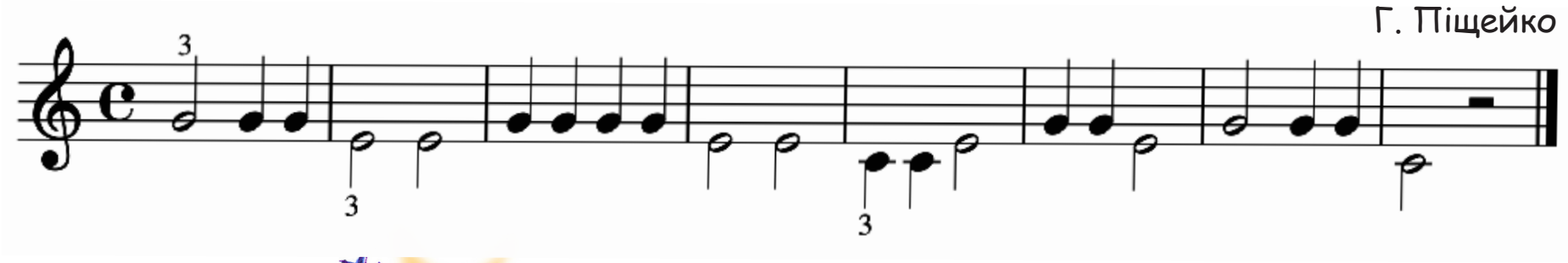

Хитру сороку упіймать морока,
А на сорок сорок - сорок морок.

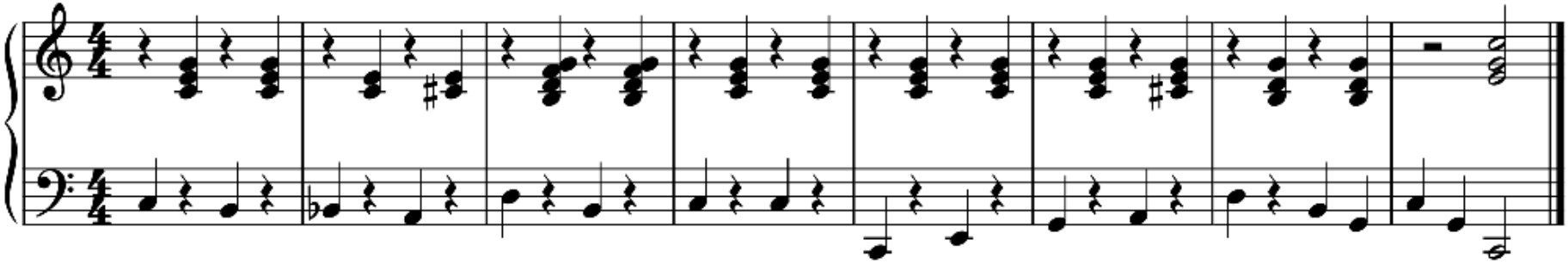

8. Ласунка «Ре»

Г. Піщейко

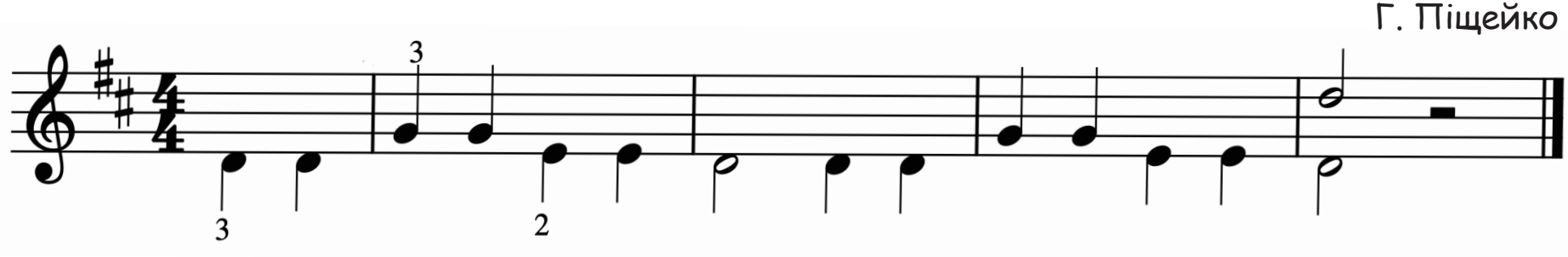

Знають всі, що нота Ре
Любить яблучне пюре.

Г. Піщейко

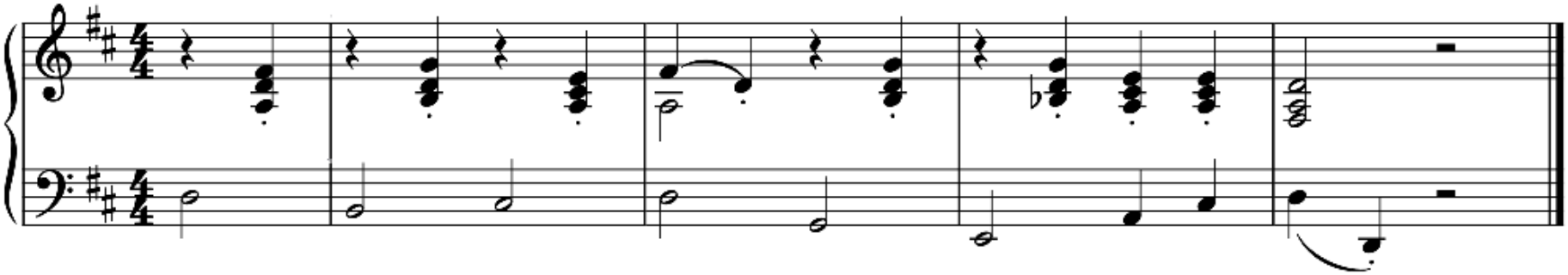

9. Весняночка

Г. Піщейко

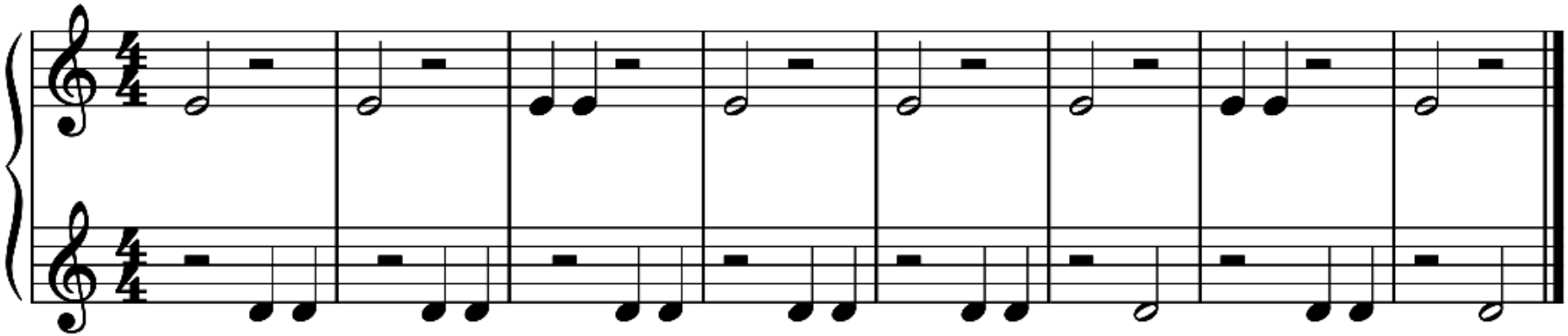

Сонечко, сонечко,
Виглянь у віконечко.
У полі травичка,
Жито і пшеничка.

В. Верховинець

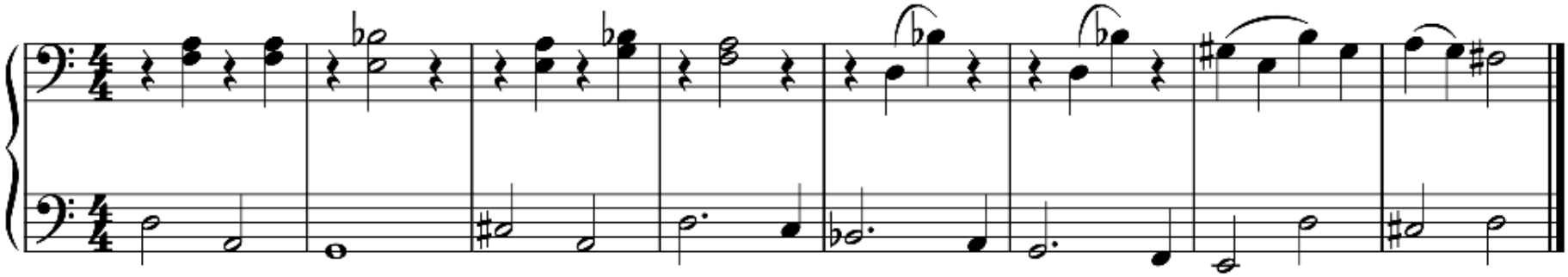

10. ФАнтастична нота

Г. Піщейко

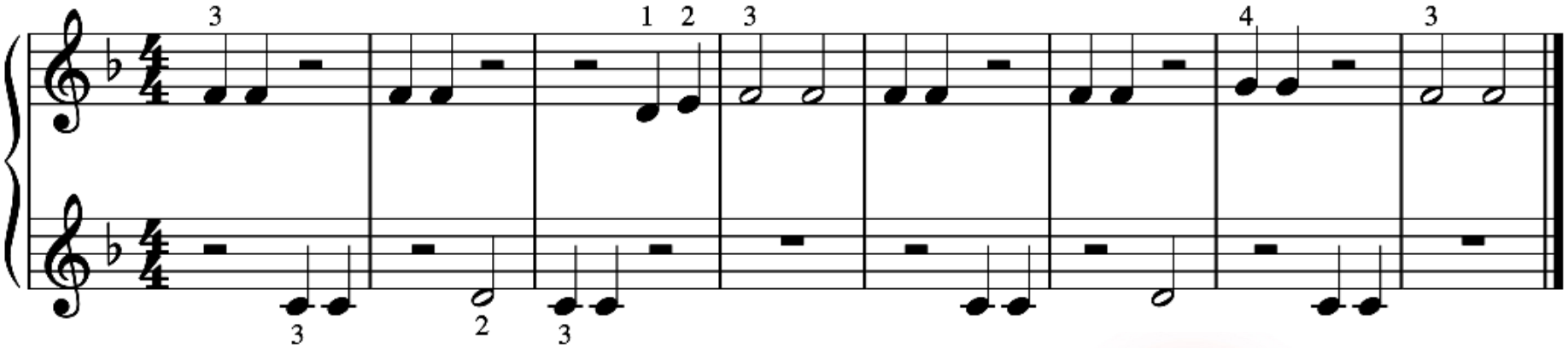

ФА ховається в словах,
ФАнта, шаФА, ФАра.
Можуть ноту ФА зіграть
Скрипка і гітара.

Г. Піщейко

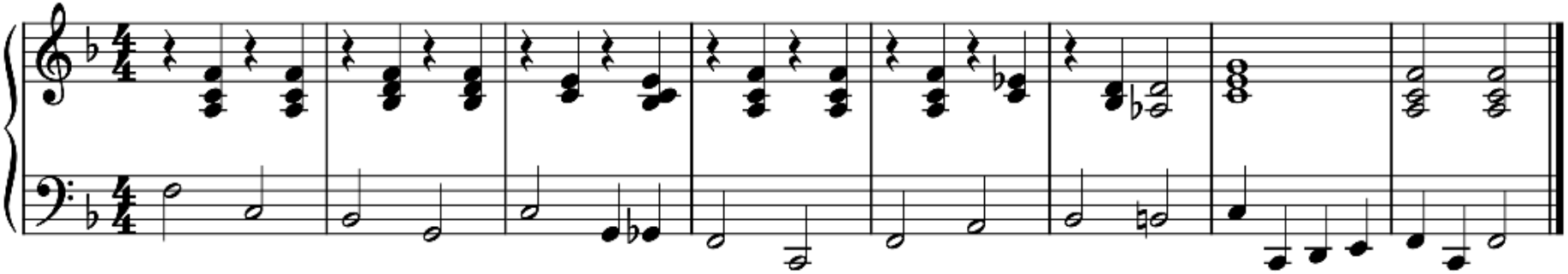

11. Тихше, миші

Г. Піщейко

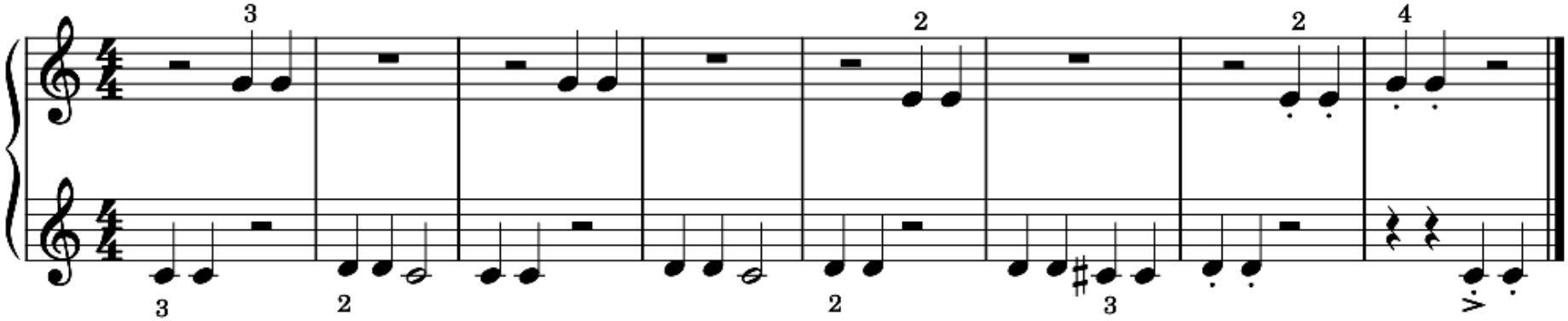

Тихше, миші, спати час,
День уже тихенько згас.
Кіт нехай лягає спати,
Будем танці танцювати.

Г. Піщейко

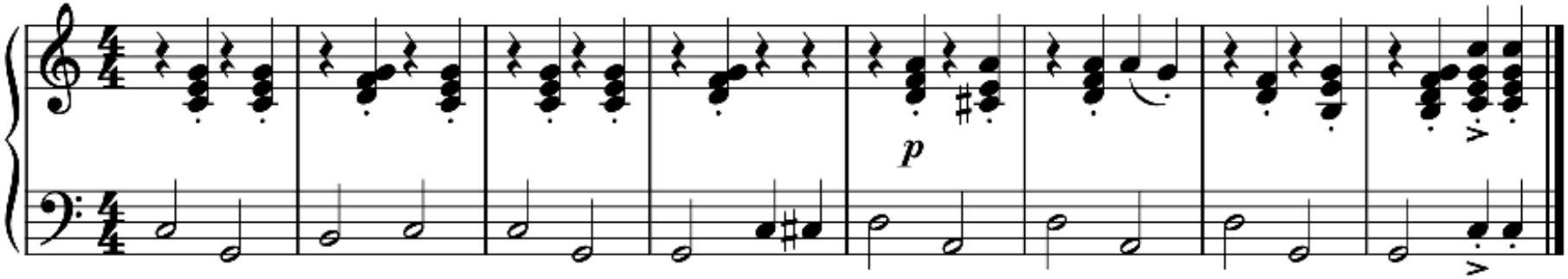

12. Грибочки

Г. Піщейко

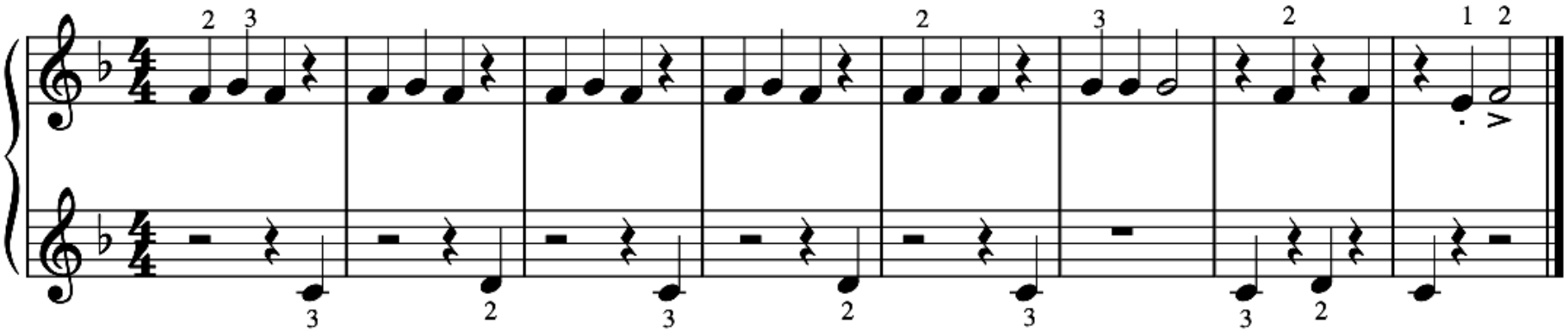

Гей, грибочки, не дрімайте -
У кошик мій усі стрибайте!
Мухомору лиш скажу:
«Я з такими не дружу».

Г. Маніва

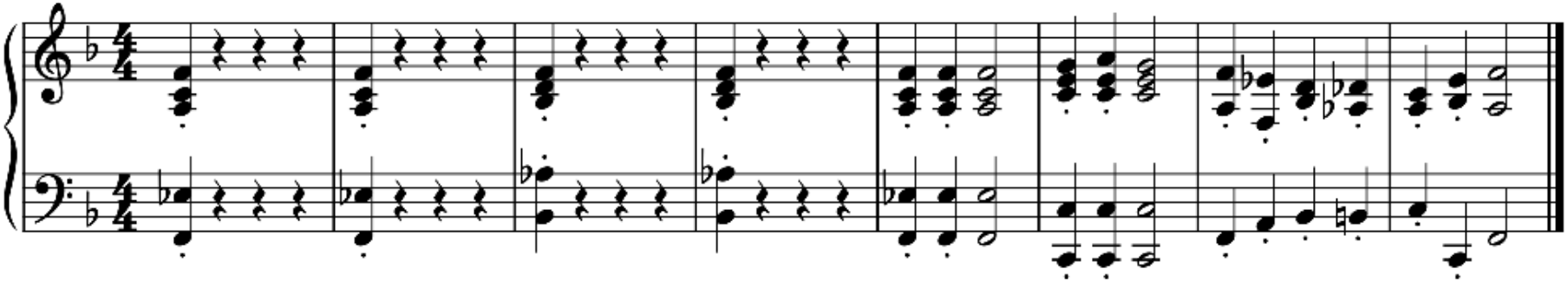

13. Паляниця

Г. Піщейко

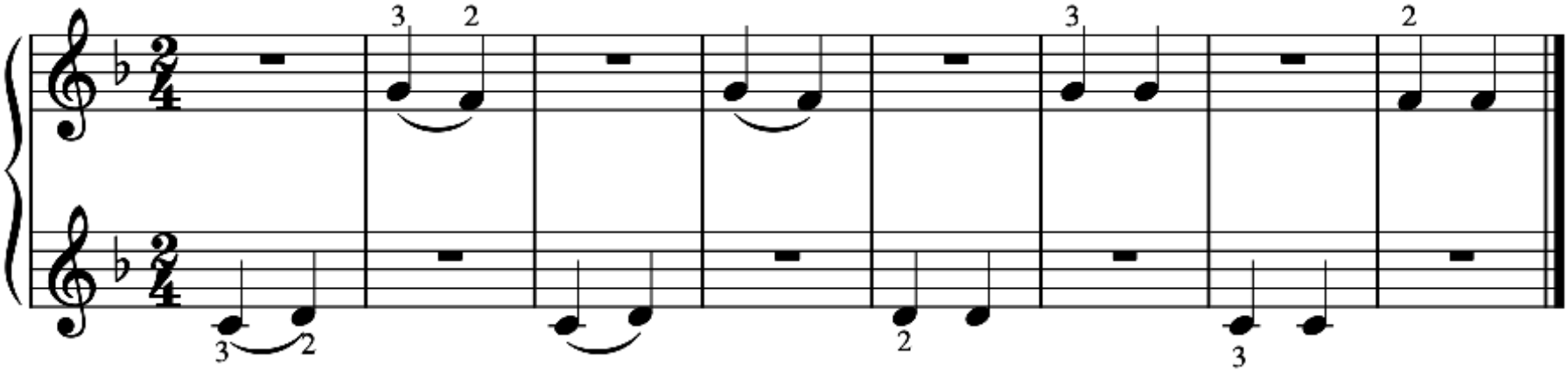

Сійся жито і пшениця,
Буде діткам паляниця.

В. Крищенко

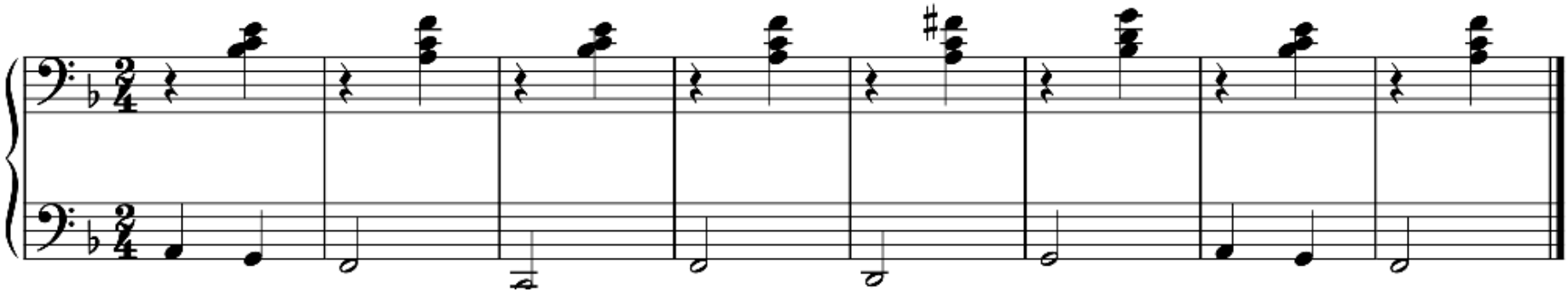

14. Літо

Німецька мелодія

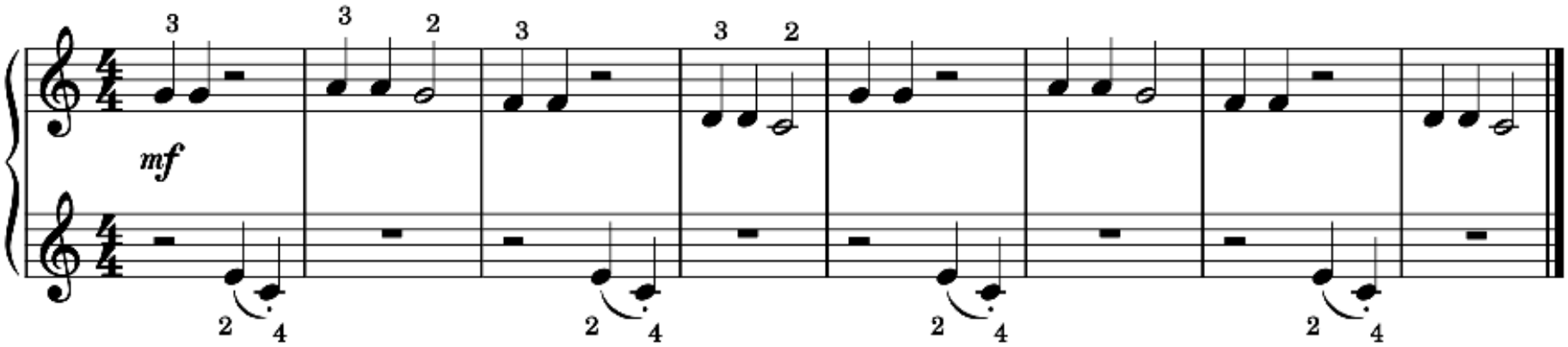

Літо вже до нас прийшло,
Стало сухо і тепло.
Ми підем купатися,
У пісочку гратися.

Г. Піщейко

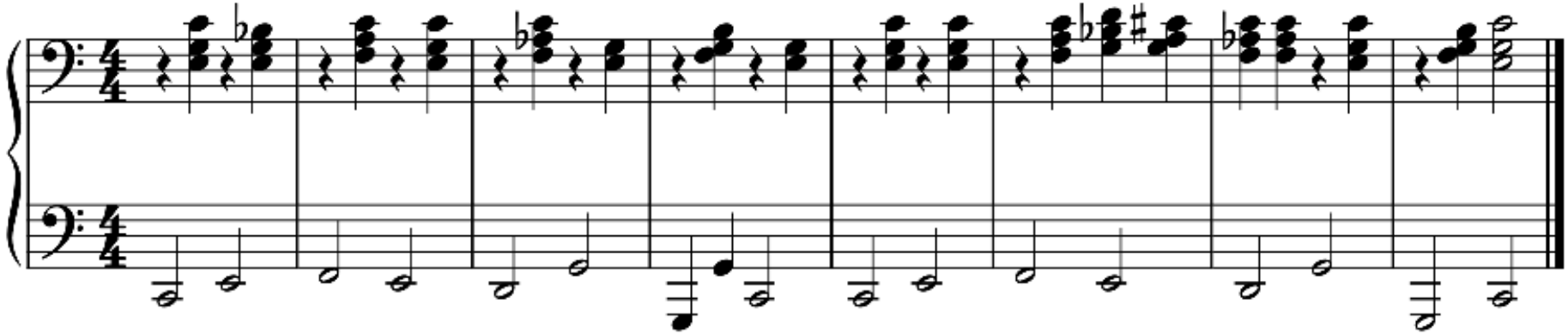

15. Мишка-художник

Г. Піщейко

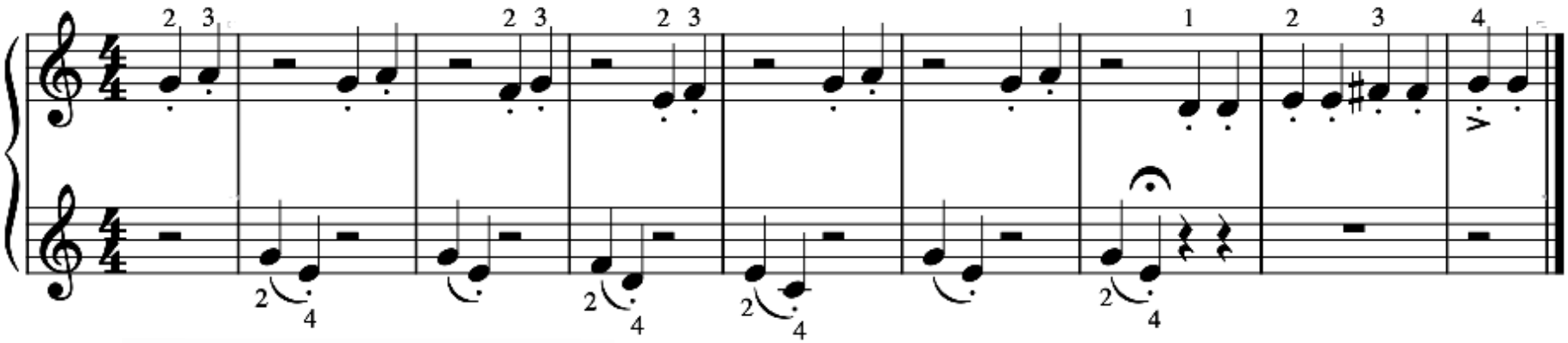

Малювала зранку мишка
Три цукерки, два горішка,
А в обід в куточку сіла
І смачний малюнок з'їла.

В. Терен

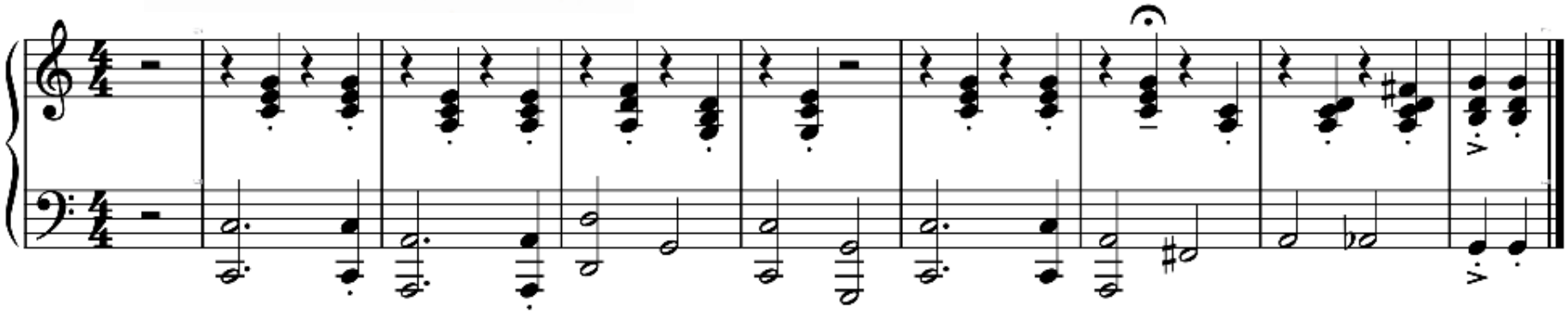

16. Комар з мухою

(скоромовка, український фольклор)

Г. Піщейко

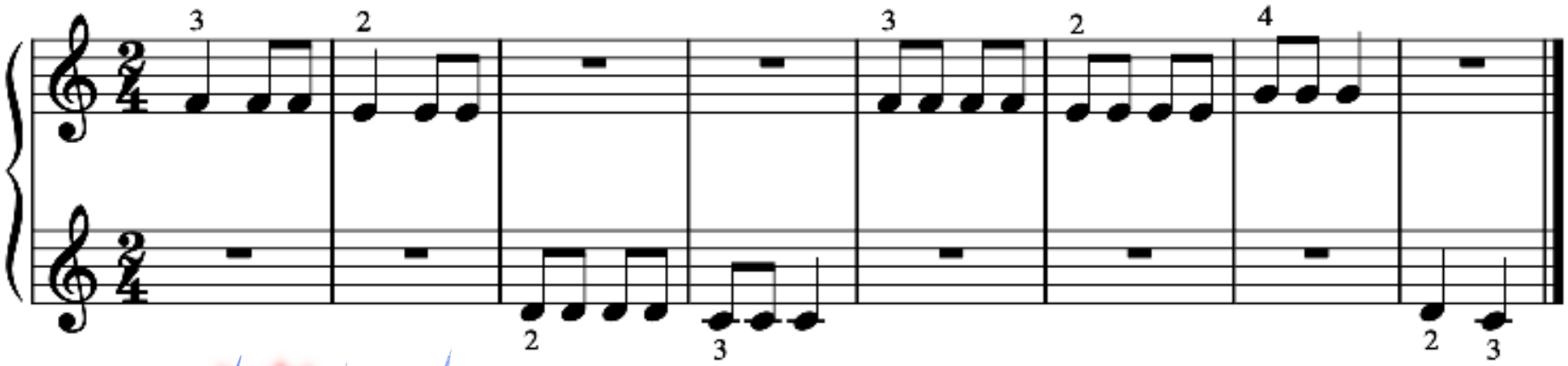

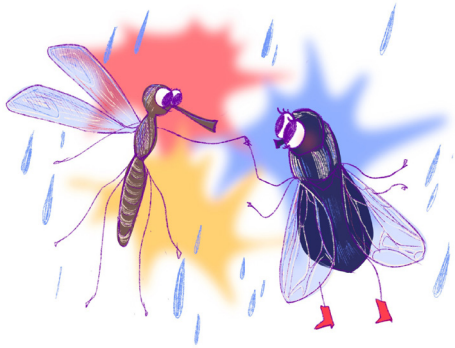

Дощ іде, дощ іде,
Аж зі стріхи капає.
Комар з мухою танцює,
Аж підскакує.

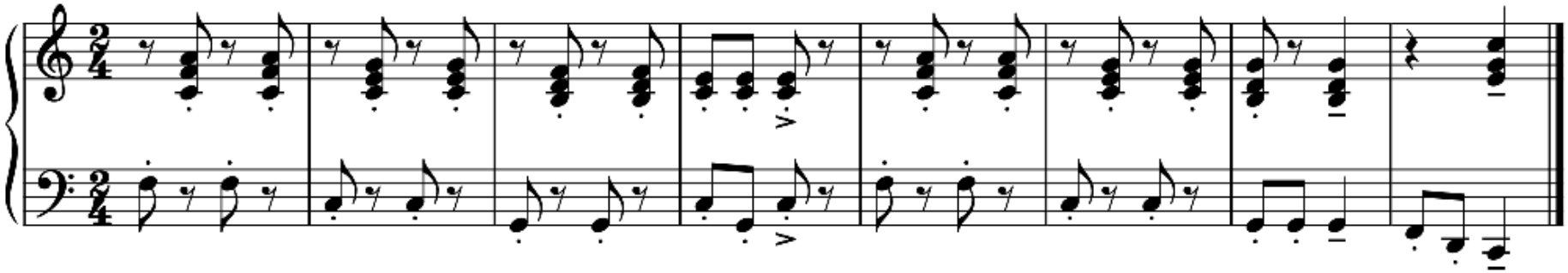

17. Снігурі

Г. Піщейко

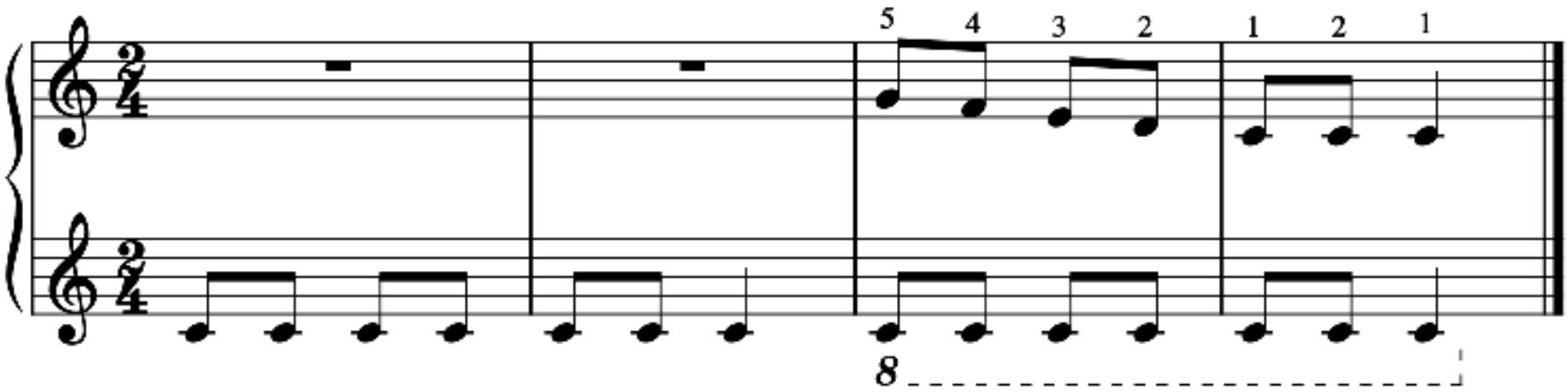

На бабусинім дворі
Хліб клювали снігурі.

Г. Піщейко

18. Цибулини

Г. Піщейко

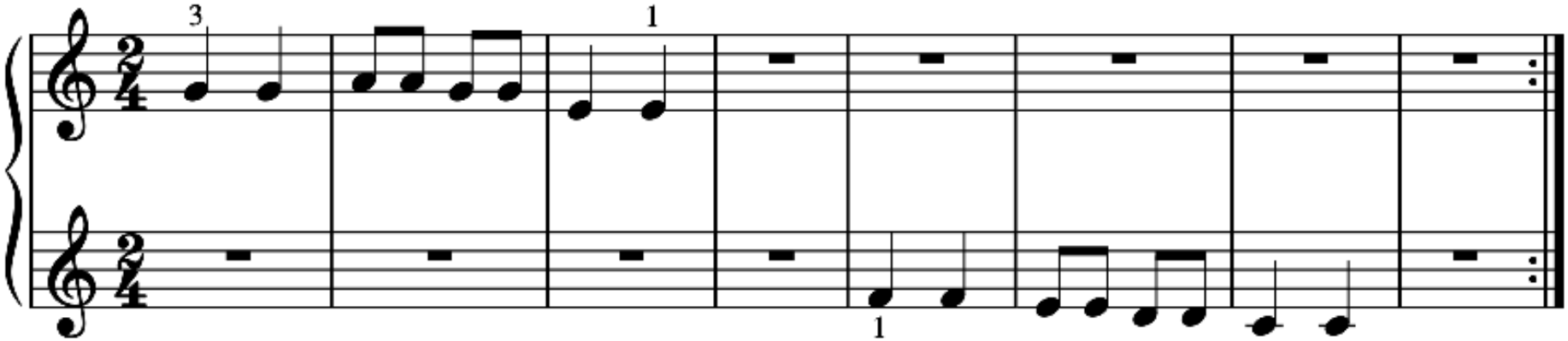

На городі цибулини
Відзначають іменини.
І танцюють, і співають,
Боки сонцю підставляють.

Н. Бугай

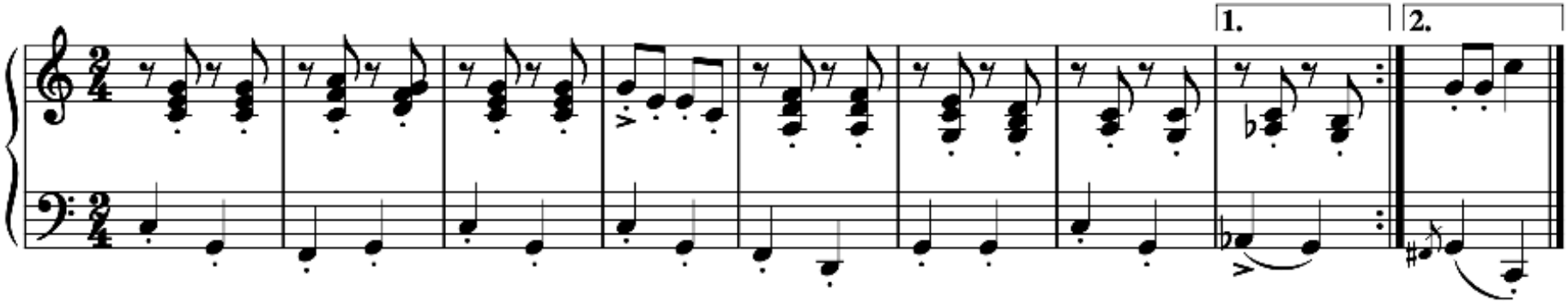

19. Цвіркун і тарган

Г. Піщейко

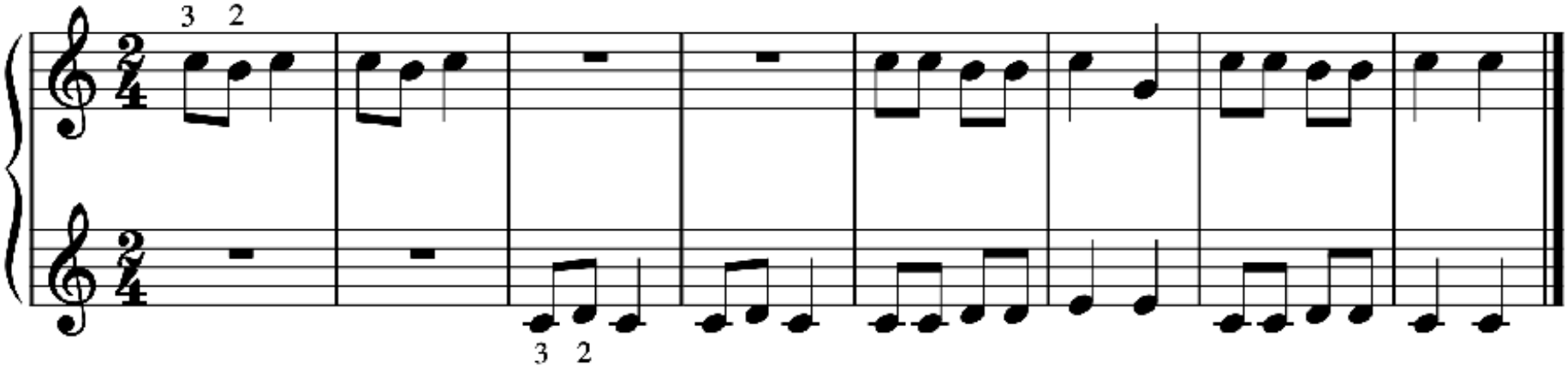

Наш цвіркун - балакун,
А тарган - топотун.
Разом посідали,
Пісню заспівали.

Г. Піщейко

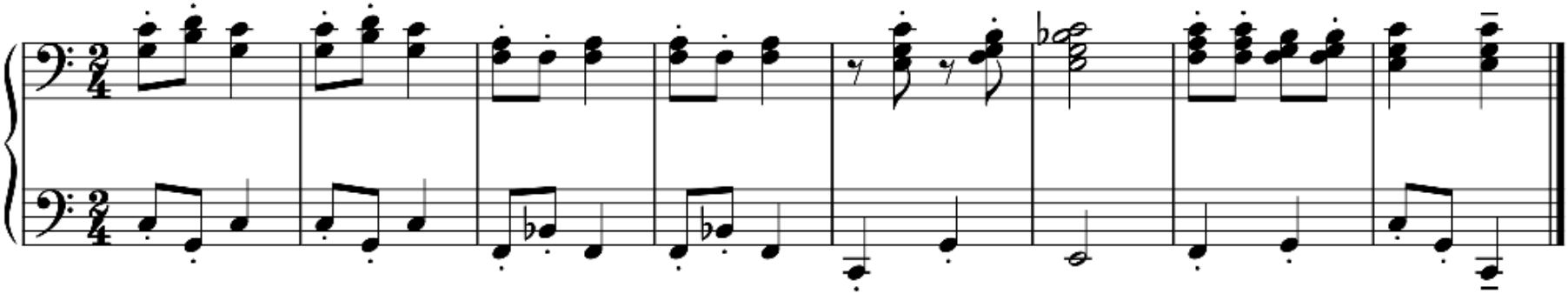

20. Бджілка

Г. Піщейко

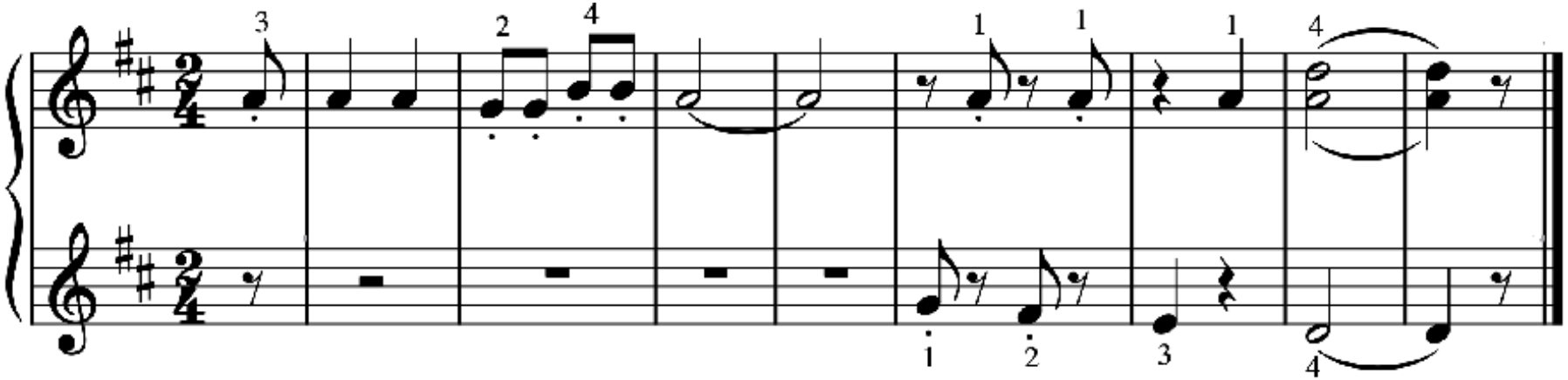

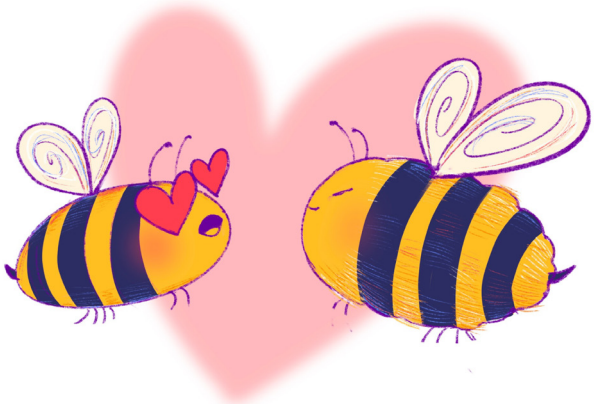

Смугаста бджілка нота ЛЯ
Задивилась на джмеля.

Г. Піщейко

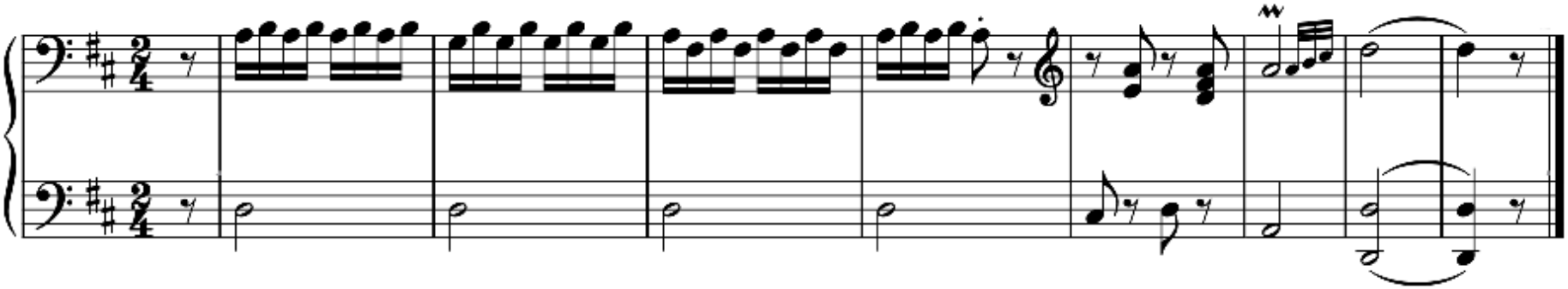

21. Карасі

Г. Піщейко

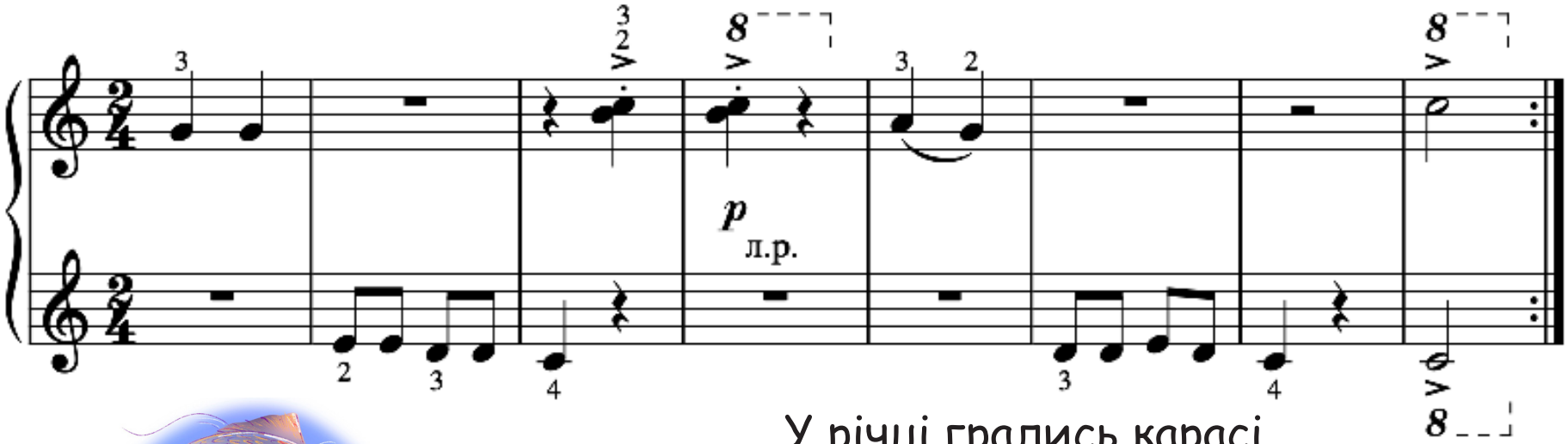

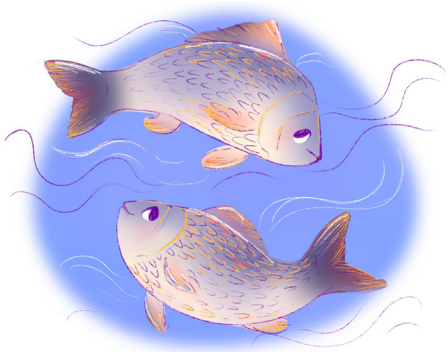

У річці грались карасі,
Налякали нотку Сі.
«Як живете, карасі?».
«Дуже весело, мерсі!».

Н. Дорошенко

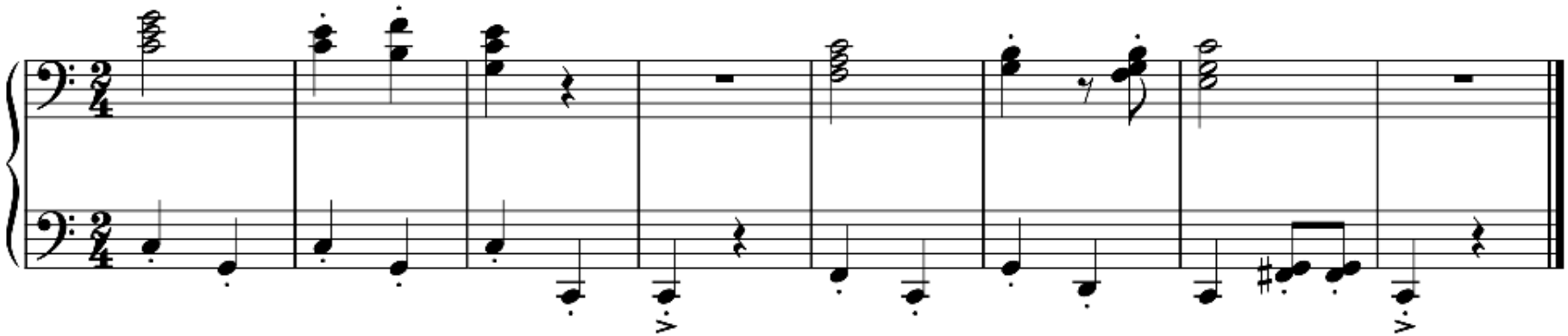

22. Їжачок

Г. Піщейко

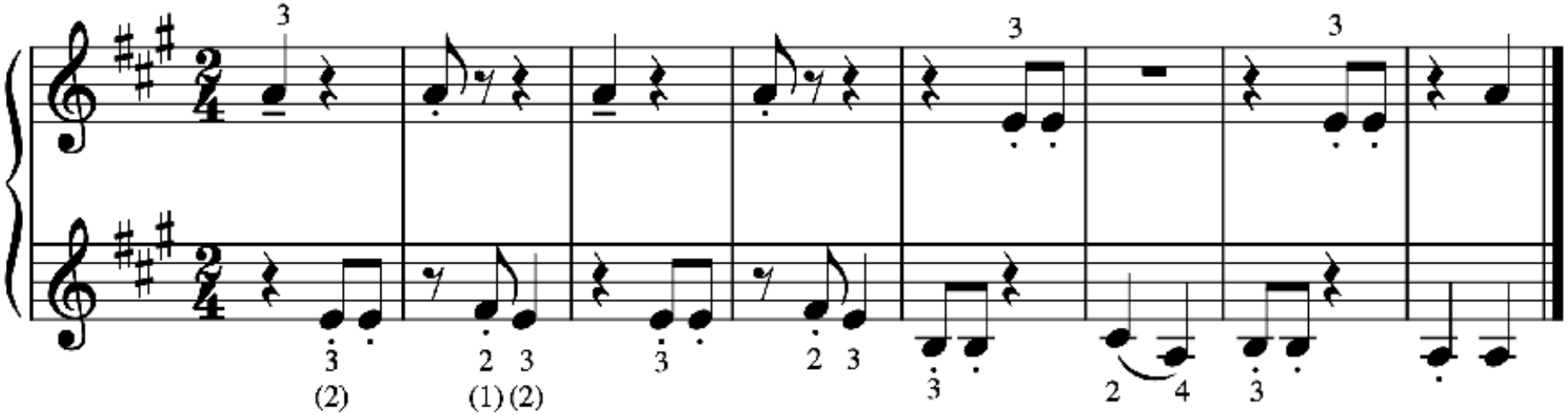

Тішиться їжачок,
Спинка вся з колючок.
Наколов на голки
Грушу для Миколки.

Г. Піщейко

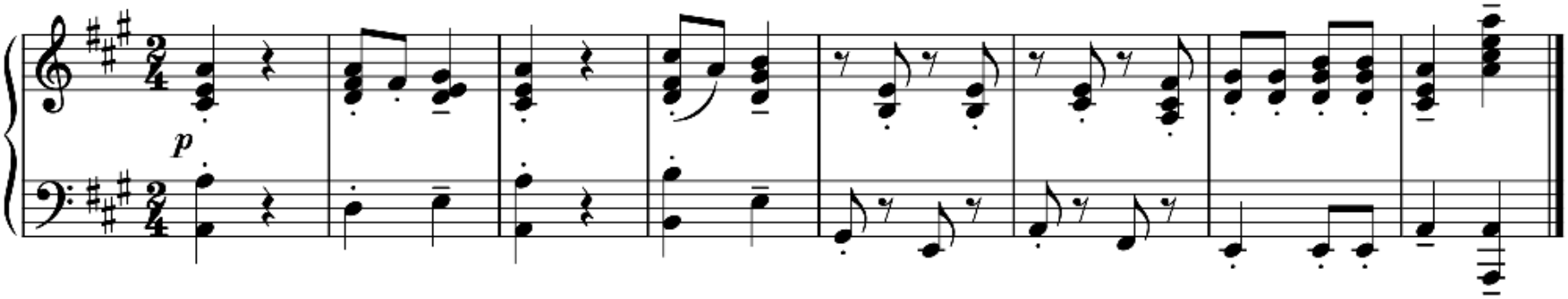

23. Веселий танок

(латишська народна пісня)

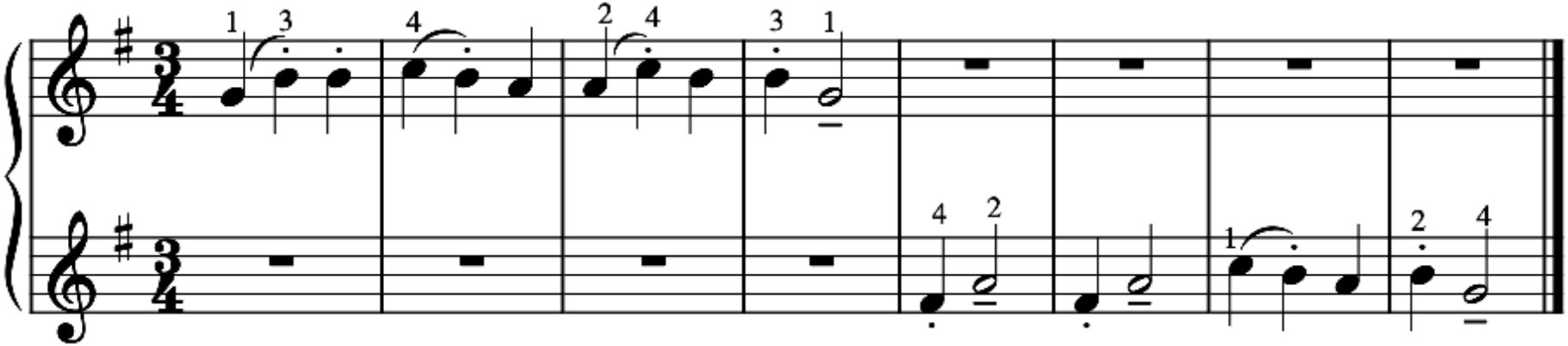

Петрик з Марічкою
Разом танцюють,
Он як, он як,
І не сумують.

Г. Піщейко

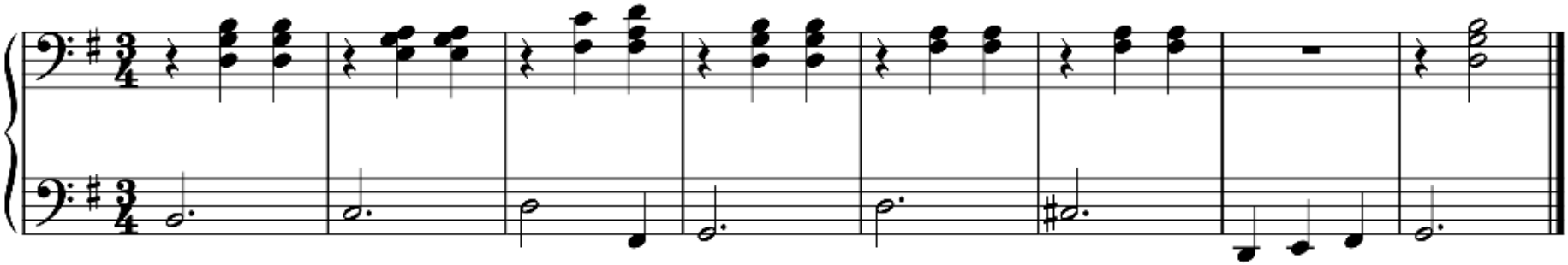

24. Хом'як Панас

Г. Піщейко

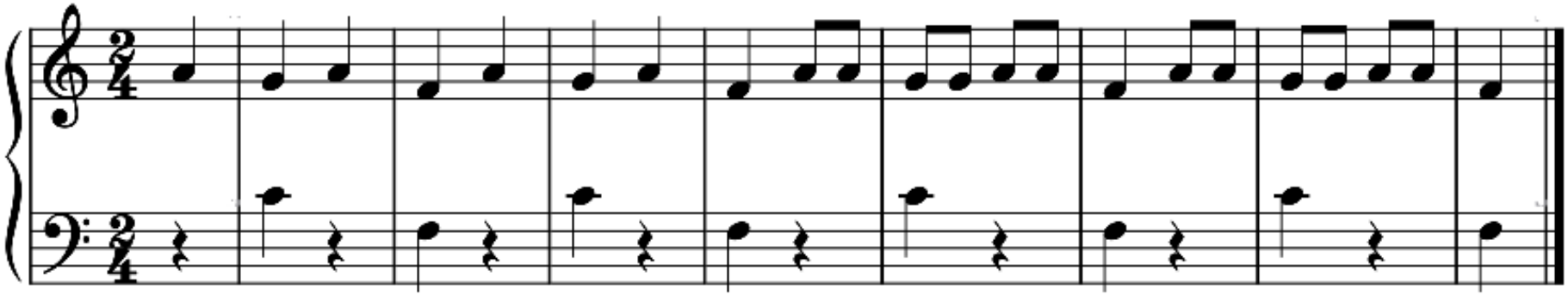

Хом'як Панас
Зробив запас.
Всі горішки він зібрав
І в кишеню їх поклав.

Г. Маніва, Г. Піщейко

25. Осінь

Г. Піщейко

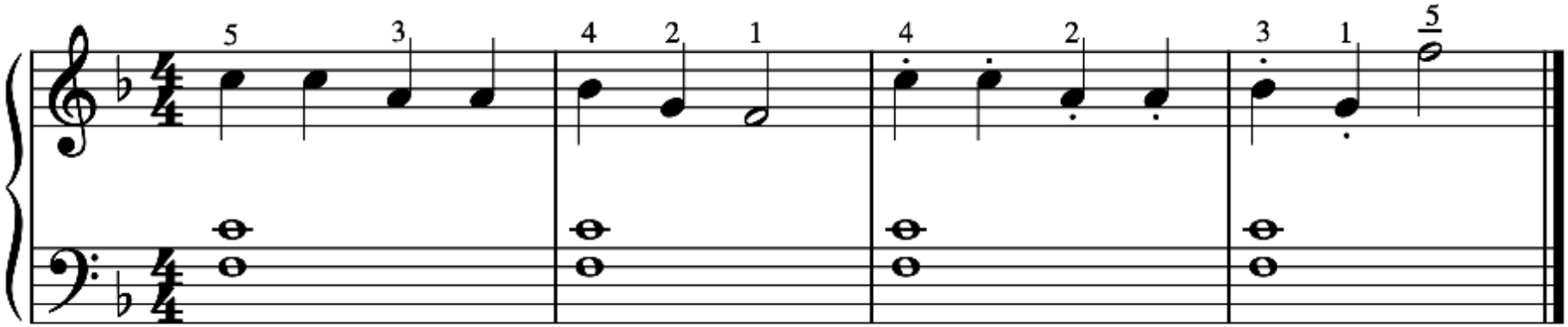

Ось червоний впав листок,
А за ним каштанчик - скок!

Г. Маніва

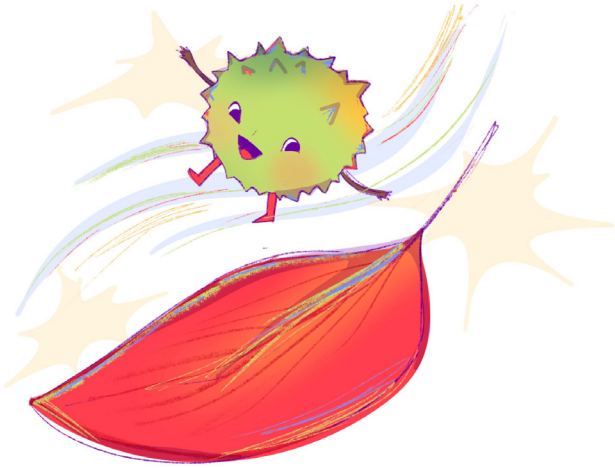

26. Гном-чаклун

Г. Піщейко

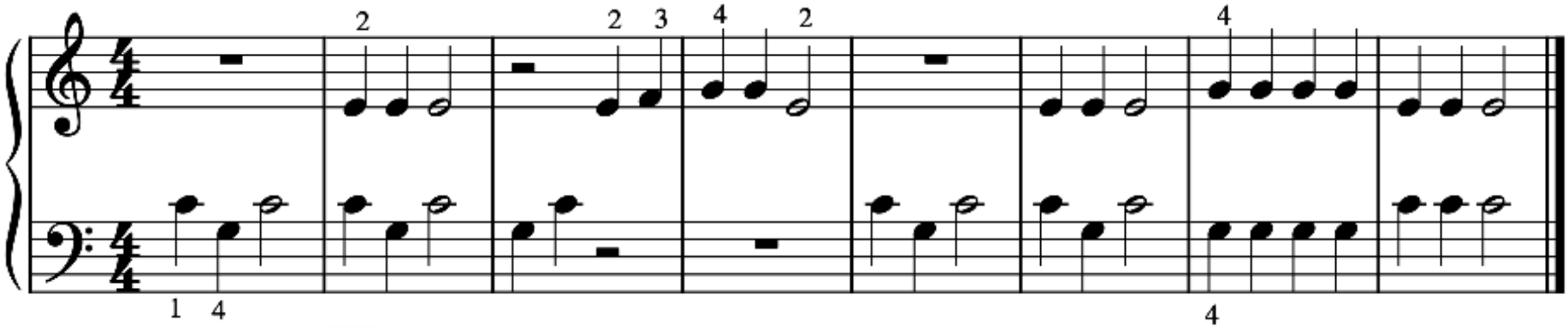

Бачив гном: за вікном
Зайці бігли за слоном.
Був той гном чаклуном.
Все це було його сном.

Г. Піщейко

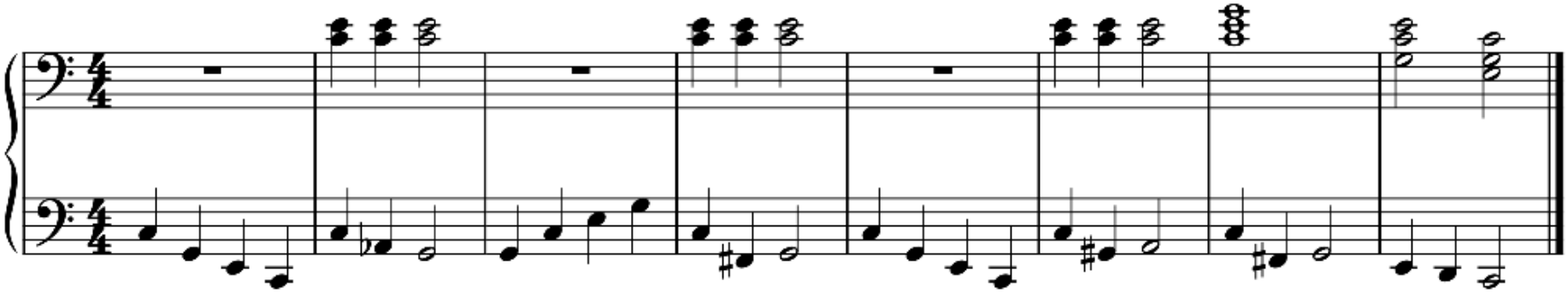

27. Кап-кап

Г. Піщейко

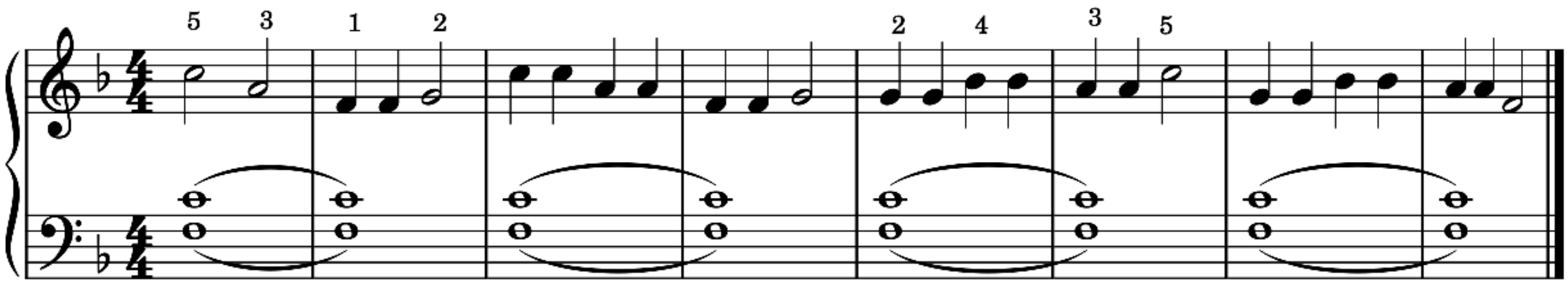

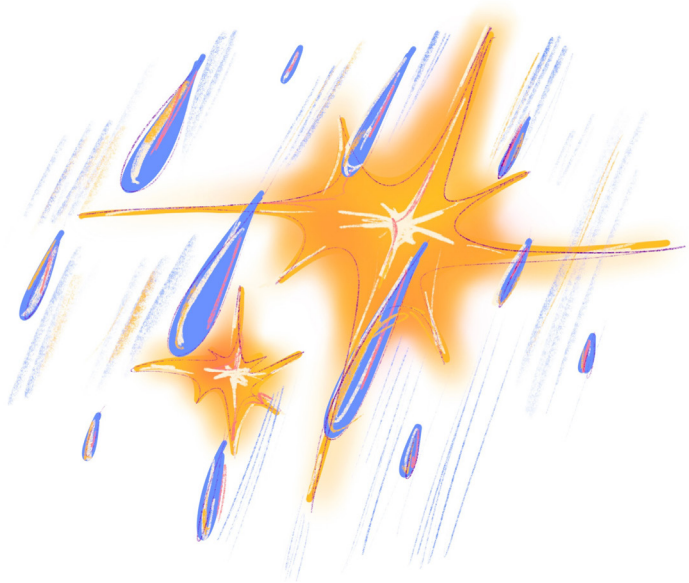

Кап, кап - дощ іде.
Кап, кап, кап, кап - дощ іде.
Краплі розлетілися,
Сяйво засвітилося.

Г. Піщейко

28. День - ніч

Г. Піщейко

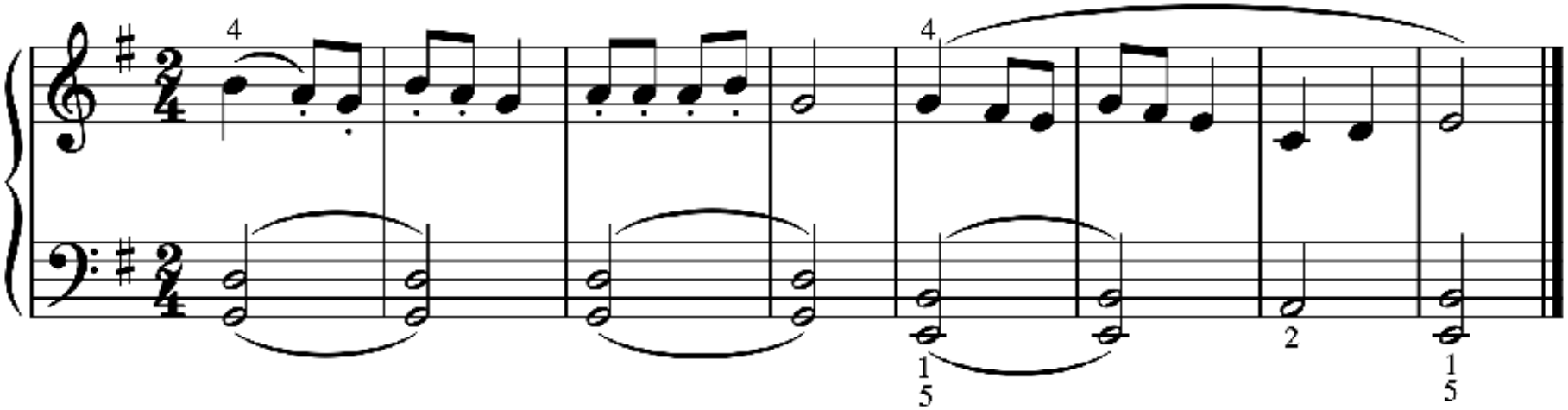

Зранку ми граємо.
Так весела гра.
Ніч наближається -
В сон пора.

Г. Піщейко

29. Черепаха

Г. Піщейко

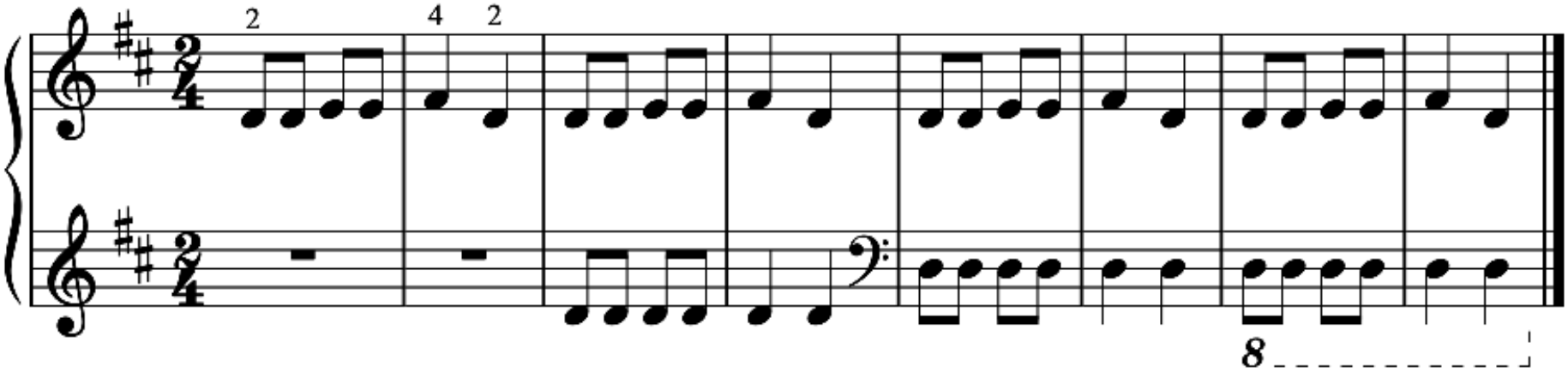

Черепаха пішки
В гості йшла до мишки.
Від печі до ґанку
Дійшла на світанку.
Г. Маніва

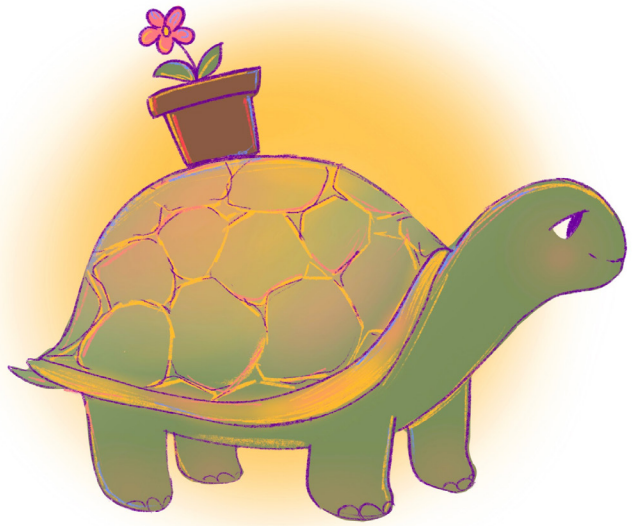

30. Тамбурин

І. Барінова-Морєва

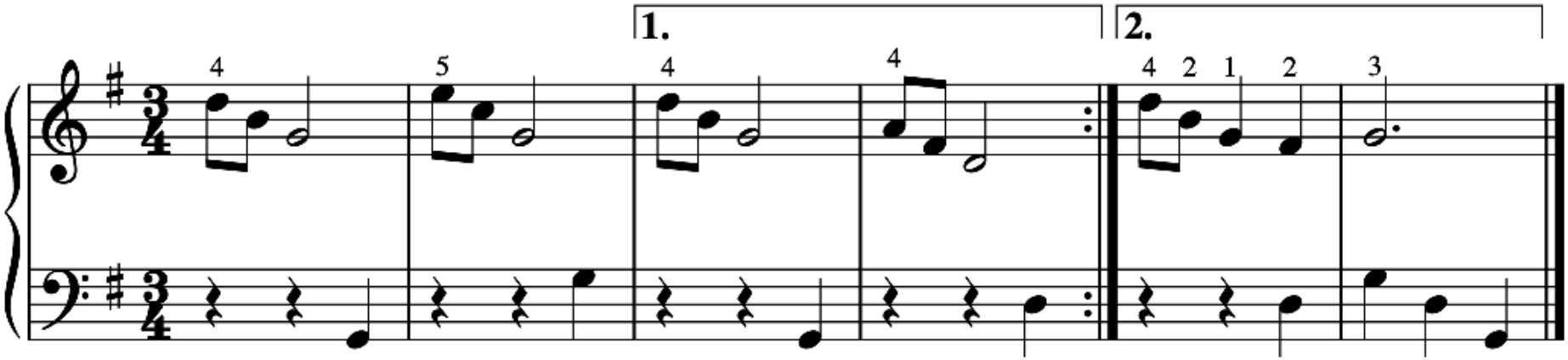

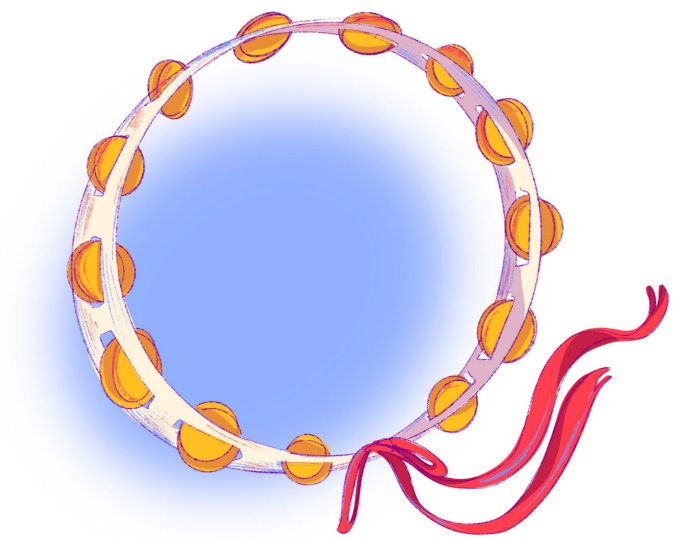

Тамбурин прозвучить,
Усіх збере в одну мить.
Гей, гайда, дітвора,
Усім в танок пора!

Г. Піщейко

31. Дзвони

Г. Піщейко

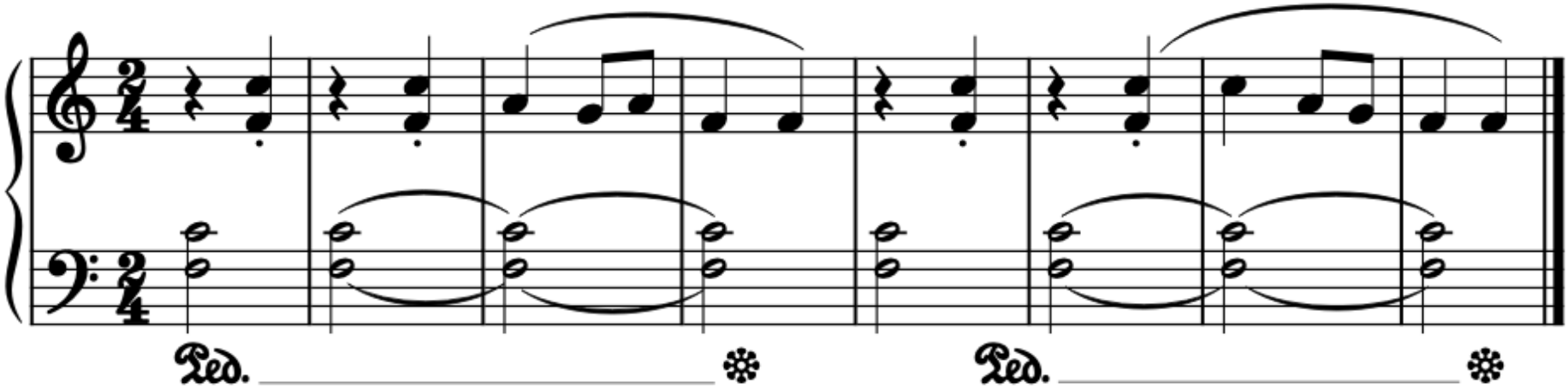

Дзвони, дзвони
Вітер хитає.
Дзвони, дзвони,
Пісню співає.

Г. Піщейко

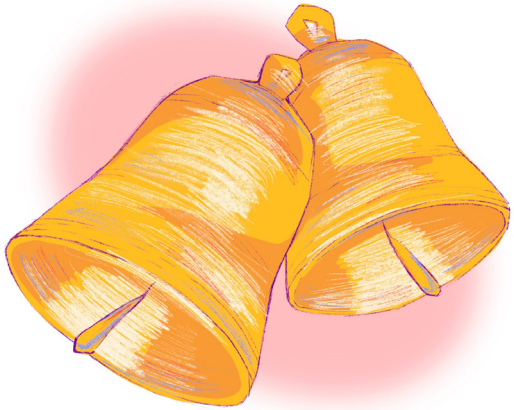

32. Спить лисичка

Г. Піщейко

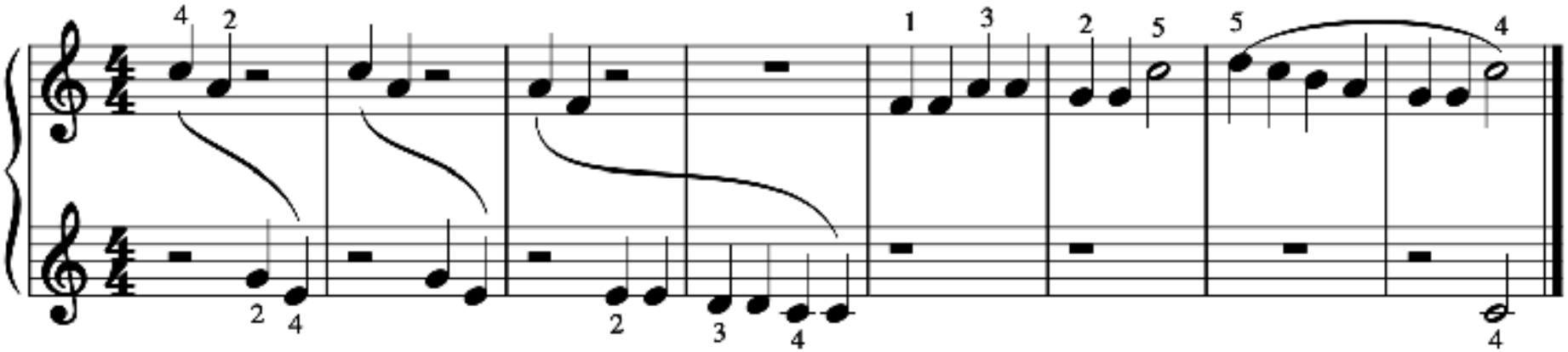

Спить у ліжечку лисичка,
Вмила на ніч гарне личко.
Бубликом скрутилася,
Хвостиком укрилася.

Н. Замрія

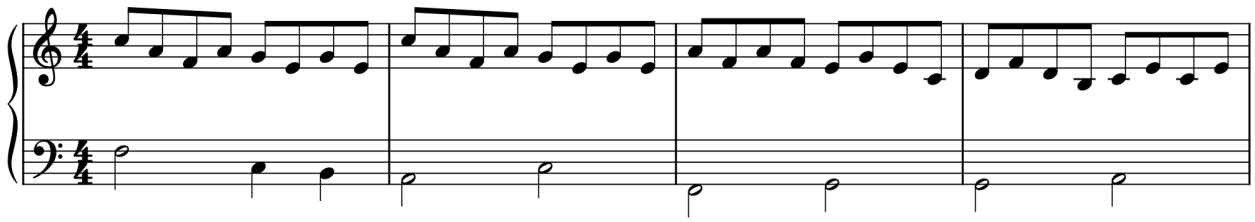

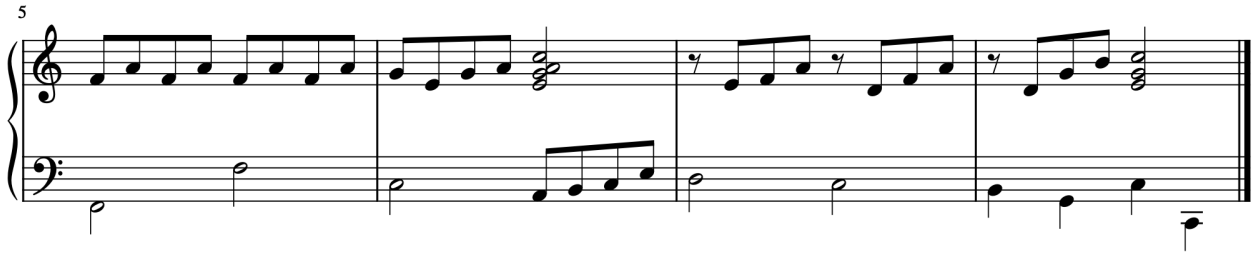

33. Місячна колискова

Г. Піщейко

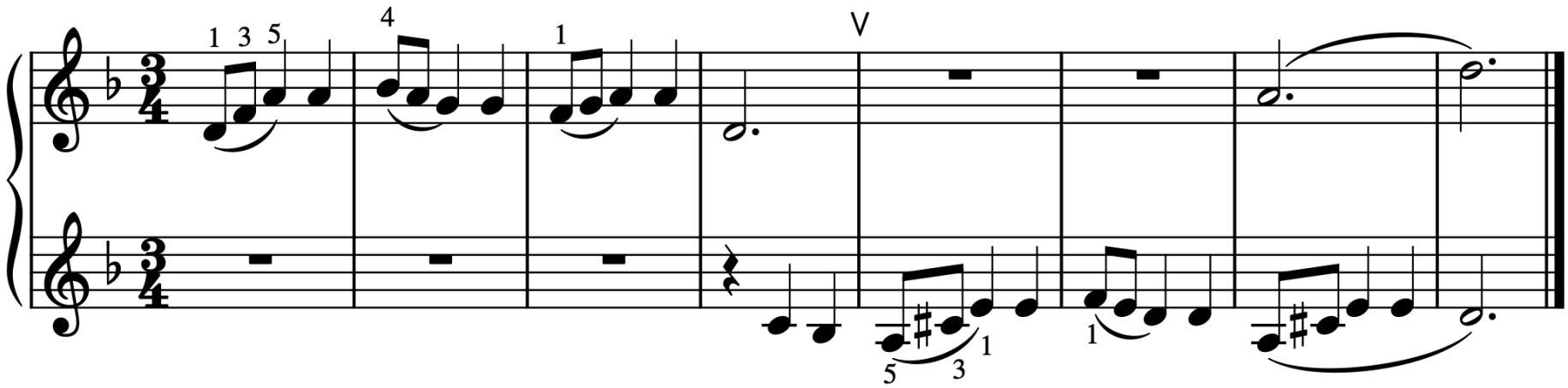

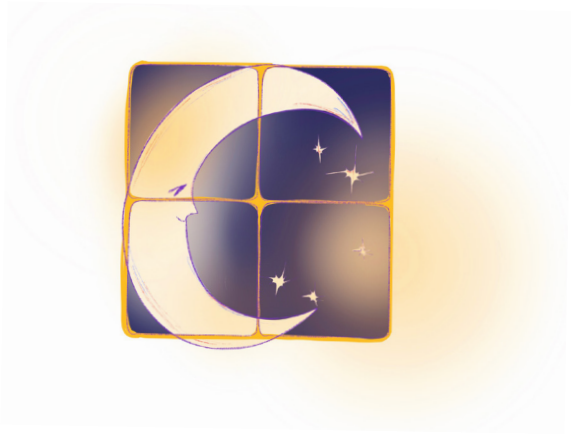

Тихо ніч зійшла на землю,
Сплять усі давно.
Тільки місяць заглядає
У твоє вікно.

Г. Піщейко

34. Менует

Г. Піщейко

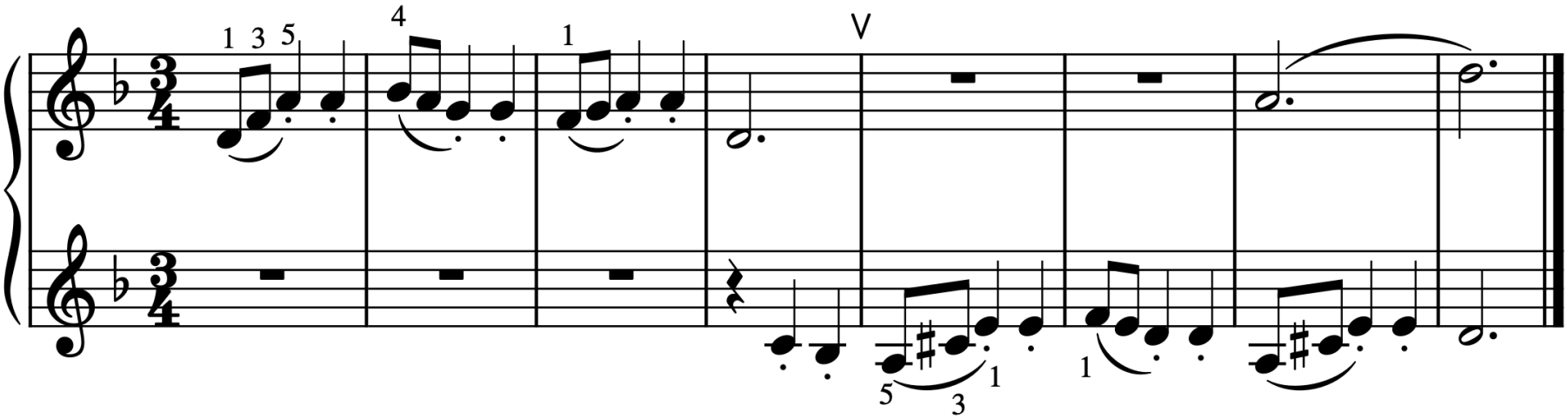

35. Барабан і труба

І. Барінова-Морєва

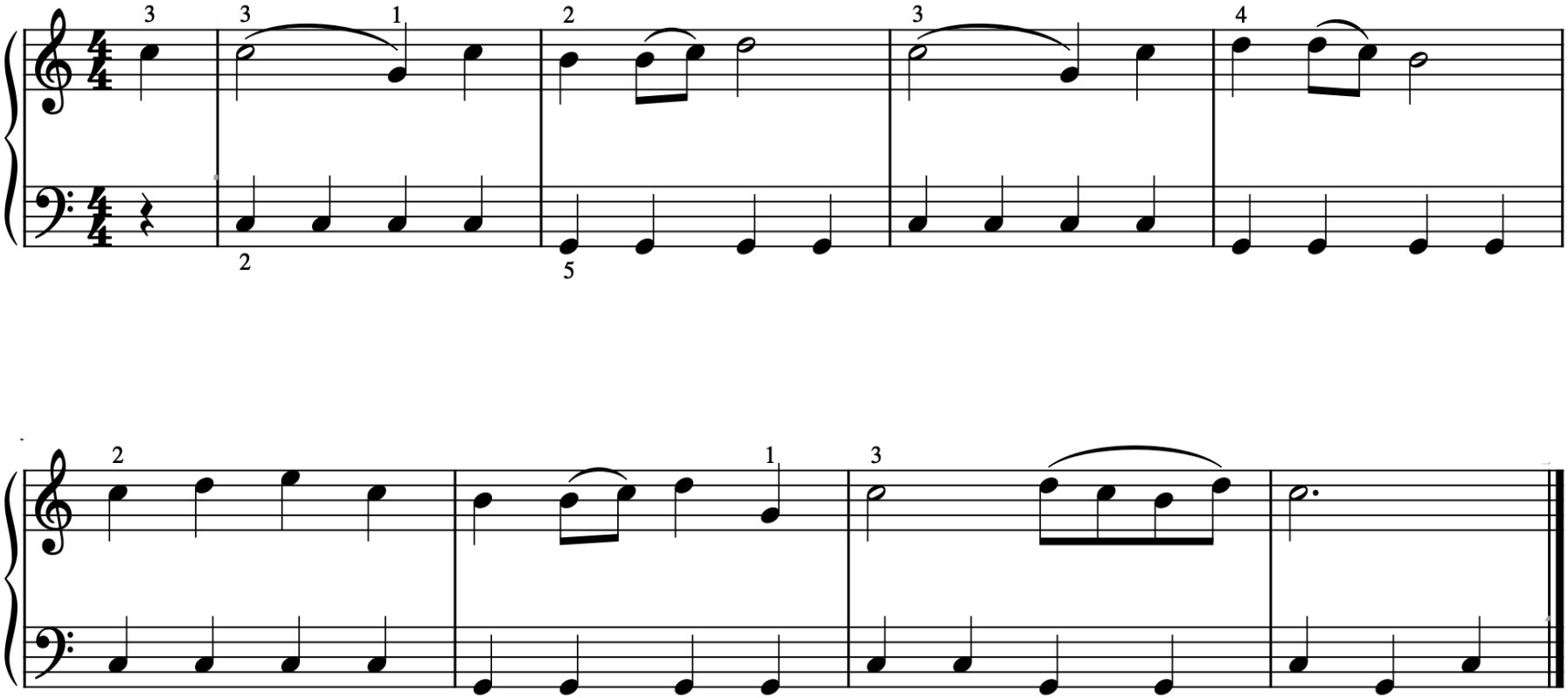

36. Барабан і труба

(ансамбль 1)

І. Барінова-Морєва

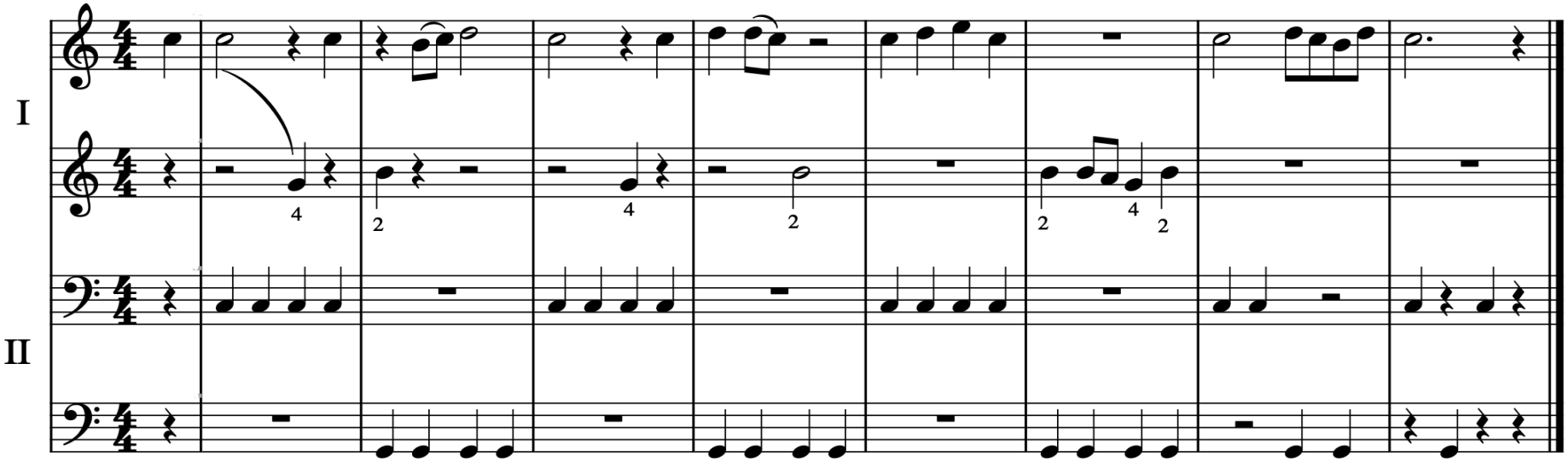

37. Барабан і труба

(ансамбль 2)

І. Барінова-Морєва

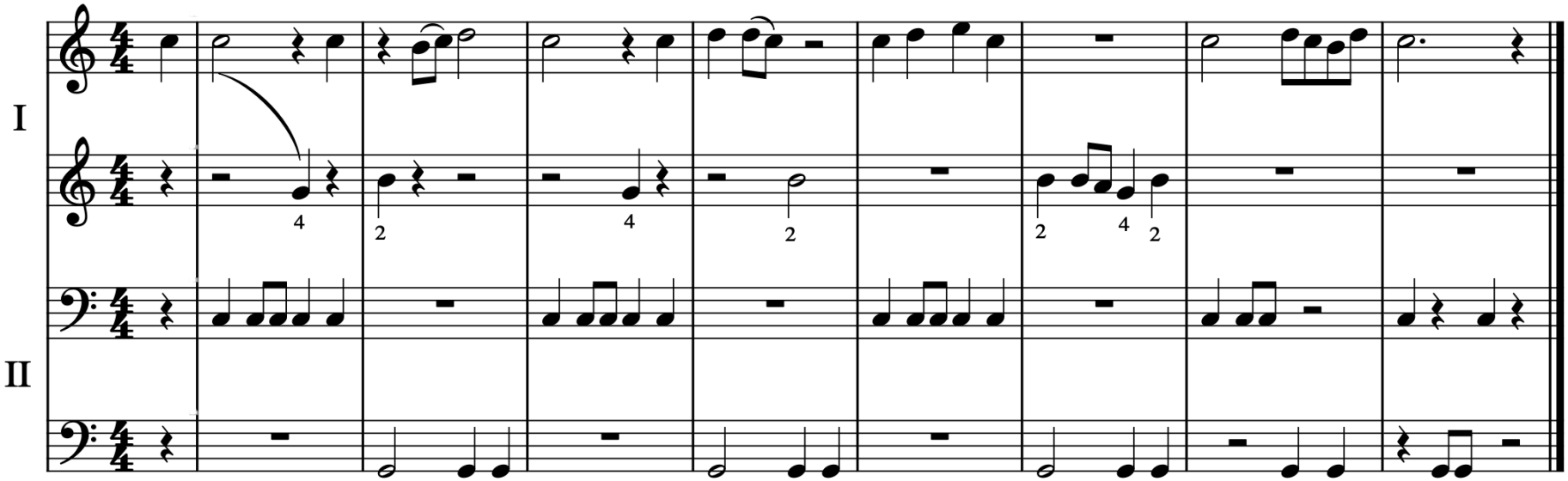

Зміст

1. Водограй 13
2. У садку 15
3. Колискова 17
4. Дощик 19
5. Пташка «Ре» 21
6. Наш дідок 23
7. Сорока 25
8. Ласунка «Ре» 27
9. Весняночка 29
10. ФАнтастична нота 31
11. Тихше, миші 33
12. Грибочки 35
13. Паляниця 37
14. Літо 39
15. Мишка-художник 41
16. Комар з мухою 43
17. Снігурі 45
18. Цибулини 47
19. Цвіркун і тарган 48
20. Бджілка 49
21. Карасі 50
22. Їжачок 51
23. Веселий танок 52
24. Хом’як Панас 53
25. Осінь 54
26. Гном-чаклун 55
27. Кап-кап 56
28. День - ніч 57
29. Черепаха 58
30. Тамбурин 59
31. Дзвони 60
32. Спить лисичка 61
33. Місячна колискова 62
34. Менует 63
35. Барабан і труба 64
36. Барабан і труба (ансамбль 1) 65
37. Барабан і труба (ансамбль 2)..... 66